

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

**Vzdělávací obsah Etické výchovy v praxi vybraných základních
škol – názory ředitelů škol**

Bakalářská práce

Autor: Hana Senková

Studijní program: Etická výchova se zaměřením na vzdělávání

Výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Romana Lisnerová, Ph.D.

Mgr. Bc. Jitka Kaplanová, Ph.D.

Oponent práce: prof. PhDr. Jan Hábl, Ph.D.

Hradec Králové

2023

Zadání bakalářské práce

Autor: Hana Senková

Studium: P20P0324

Studijní program: B0114A300052 Etická výchova se zaměřením na vzdělávání

Studijní obor: Etická výchova se zaměřením na vzdělávání, Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Vzdělávací obsah Etické výchovy v praxi vybraných základních škol - názory ředitelů škol**

Název bakalářské práce AJ: Educational content of Ethical education in the practice of selected elementary schools - views of heads of schools

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude zabývat jednak vymezením postavení Etické výchovy v kurikulárních dokumentech pro základní vzdělávání, jednak bude zjišťovat názory ředitelů základních škol na možnosti začlenění Etické výchovy do výuky v dané škole. Téma bude zaměřené na plně organizované základní školy ve vybraném regionu. V teoretické části bude definována Etická výchova jako doplňující vzdělávací obor v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání, praktická část bude zaměřena na dotazníkové šetření uskutečněné mezi řediteli vybraných základních škol a polostrukturované rozhovory vedené s těmito řediteli. Dále budou analyzovány školní vzdělávací programy těchto škol z pohledu začlenění vzdělávacího obsahu Etické výchovy.

Výstupem bakalářské práce bude popis názorů ředitelů základních škol na možnosti realizace vzdělávacího obsahu Etické výchovy v základních školách, včetně uvedení potřebných podmínek pro zajištění výuky tohoto vzdělávacího obsahu.

ADÁMKOVÁ, Marie. Etická výchova ve školách [online]. Praha, 2010. 61 s. Absolventská práce. Jabok – Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická. Vedoucí práce PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D. Dostupný z WWW:

BĚLÍK, Václav a Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ. UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ. PEDAGOGICKÁ FAKULTA. Prevence rizikového chování žáků z pohledu pedagogů. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018, 142 stran : barevné ilustrace ; 21 cm. ISBN 978-80-7435-726-8.

KOPŘIVA, Pavel. Respektovat a být respektován. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008, 286 s. ; il. ; 26 cm. ISBN 978-80-904030-0-0.

NOVÁKOVÁ, Marie, Pavel VACEK, Lubomír FRANC a Vladimír DERNER. Etická výchova: proč a jak? : prevence rizikového chování, zdravý životní styl.

SVOBODOVÁ, Zuzana. Důstojně a radostně: příspěvek k lidskoprávnímu, občanskému a etickému vzdělávání. Středokluky: Z. Susa, 2012, 158 s. ISBN 978-80-86057-75-0.

VACEK, Pavel. Etická výchova a česká škola v roce 2010. e-Pedagogium. 2010, 2010 (2), 61-72. ISSN 1213-7499.

VACEK, Pavel. Rozvoj morálního vědomí žáků: metodické náměty k realizaci průřezových témat. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, 126 s. ISBN 978-80-7367-386-4.

Humanizace ve výchově a vzdělávání : východiska, možnosti a meze : sborník příspěvků z konference. Vyd. 1. Hradec Králové : Gaudeamus, 2010. 229 s. ISBN 978-80-7435-068-9.

VACEK, Pavel. Psychologické aspekty prosociálnosti. In: Prosociálnost' a etická výchova, Trnava: Trnavská univerzita, 2014. ISBN 978-80-8082-804-2.

VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ V PRAZE *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha : Tauris, 2006. ISBN 80-87000-02-1.

Zadávající pracoviště: Katedra pedagogiky a psychologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Romana Lisnerová, Ph.D.

Oponent: prof. PhDr. Jan Hábl, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 23.2.2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala, pod vedením vedoucí bakalářské práce, samostatně a uvedla všechny použité prameny a literaturu. Dále prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017.

V Hradci Králové dne 20. 4. 2023

Poděkování

Děkuji vedoucí své práce PhDr. Romaně Lisnerová, Ph.D. za pomoc při volbě a formování tématu a Mgr. Bc. Jitce Kaplanové Ph.D. za cenné rady a připomínky během psaní této práce i celého studia. Dále děkuji ředitelům dotazovaných základních škol za jejich spolupráci při realizaci dotazníkového šetření. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu a trpělivost během celého studia.

Anotace

SENKOVÁ, Hana. *Vzdělávací obsah Etické výchovy v praxi vybraných základních škol – názory ředitelů škol*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022 Bakalářská práce

Bakalářská práce zjišťuje, jaký je názor ředitelů škol na předmět Etická výchova. Snaží se zjistit především zdali se na jejich škole tento předmět vyučuje či nikoliv a proč tomu právě tak je. Práce si klade otázku, jakou reputaci má předmět Etická výchova ve vybraných školách a čím je ovlivněna. Práce vymezuje pojem etická výchova jako vyučovací předmět na základní škole a zkoumá, jaký je její vyučovací obsah na vybraných základních školách. Praktická část práce mapuje výzkum, který byl proveden formou analýzy a dotazníkového šetření, pomocí dotazníku, který byl pro tuto práci sestaven. Výzkum zahrnoval dvacet osm základních škol v okolí města Dobrušky. Analýza se zabývala obsahy školních vzdělávacích programů těchto škol. Dotazníkového šetření se zúčastnilo patnáct ředitelů.

Klíčová slova: Etická výchova, morálka, vzdělávání,

Anotation

SENKOVÁ, Hana. *Educational content of Ethical education in the practice of selected elementary schools - views of heads of schools*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022 Bakalářská práce

This Bachelor thesis finds out what are the opinions of headmasters of elementary schools on the school subject Ethical education. The goal is to find out if this subject is present in their school or not and what are the reasons behind that. The thesis then asks what is the reputation of Ethical education on chosen elementary schools. The thesis presents the definition of Ethical education and other important terms in this matter. This thesis also looks at the educational content of this subject on selected schools. The practical part of this thesis consists of analysis and questionnaire. The questionnaire was sent to twenty-eight headmasters of elementary schools around Dobruška, fifteen of them decided to participate. Then school educational programs of those schools were analyzed in order to find how many of them teach the subject or its themes.

Key words: Ethics, morality, education

I.	Úvod	8
1.	Cíle a výzkumné otázky	9
II.	Teoretická část	10
1.	Vymezení pojmů.....	10
2.	Významné osobnosti a koncepce Etické výchovy	12
3.	Počátky etiky.....	15
4.	Současný stav Etické výchovy	17
5.	Postavení etické výchovy v Rámcově vzdělávacím programu a Školních vzdělávacích programech	19
5.1	Cíle a obsah etické výchovy	19
5.2	Doporučené výstupy.....	20
6.	Obhajoba etické výchovy.....	22
6.1	Etická výchova jako nástroj prevence	24
6.2	Zážitková pedagogika a Etická výchova	25
6.3	Alternativy zařazení ETV	26
III.	Praktická část	28
1.	Výzkum a dotazníkové šetření	28
1.1	Výzkumný vzorek	28
2.	Analýza ŠVP vybraných Základních škol.....	29
3.	Názory ředitelů škol	31
3.1	Důvod a cíl dotazníkového šetření	31
3.2	Průběh dotazníkového šetření	31
3.3	Vyhodnocení odpovědí	32
4.	Shrnutí, reflexe a diskuse.....	41
IV.	Závěr	42
V.	Zdroje	43
1.	Knižní zdroje	43
2.	Elektronické zdroje	44
3.	Ústní sdělení.....	45
VI.	Přílohy	45
1.	Seznam příloh	45
2.	Seznam použitých zkratk.....	45
3.	Seznam vybraných škol	46
4.	Dotazník	50
4.1	Konkrétní odpovědi z otevřených otázek.....	52
5.	Odkazy	55

I. Úvod

Téma práce bylo zvoleno mimo jiné v návaznosti na často se opakující otázku „*Etika? A co to jako je?*“, kterou slýchám, když zmíním svou aprobaci. Tato otázka zaznívala jak ze stran spolužáků, tak z řad pedagogických pracovníků, se kterými jsem se během studia setkala. Můj zájem zjistit, proč se předmět Etická výchova (dále jen ETV) vyučuje tak zřídka dále podnítili hlavně doporučené výstupy, které najdeme v Rámcově vzdělávacím programu (a zde na straně 13), ze kterých je zřejmé, že úroveň je nastavena poměrně vysoko. Tento objev mě vedl k zamyšlení, jak by mohla společnost vypadat, pokud by byl ETV dopřán prostor, mezi ostatními vyučovacími předměty. V praxi se také setkáme s tím, že učitelé neumějí vystavět hodinu ETV nebo je pro ně obtížné v hodinách správně uchopit etická témata. Ráda bych tedy v této práci nastínila, co to ETV je, jaký je její obsah, a především jak výraznou roli může sehrát v rozvoji jedince.

Cílem bakalářské práce je představit ETV jako jeden z vyučovacích předmětů a zjistit důvody ředitelů škol k jeho zařazení či nezařazení do učebního plánu školy. Dále se podívat na to, jaké jsou případné alternativy a další možnosti zpracování témat žákům. Práce se skládá z teoretické a praktické části.

Teoretická část v první kapitole uvádí definici předmětu ETV. Dále zkoumá současný stav a pojetí ETV v prostředí základních škol i mimo něj. Další kapitola osvětluje několik významných koncepcí a s nimi spojených osobností. Třetí kapitola se opírá především o doporučené výstupy jednotlivých ročníků podle Rámcově vzdělávacího programu. Následující kapitola se zabývá možným vlivem výuky ETV na klima ve třídě a dalšími pozitivními dopady, které nabízí. Práce zaměřuje také na alternativy k výuce ETV, dostupné materiály a projekty do kterých se školy mohou zapojit.

V praktické části byly analyzovány školní vzdělávací programy (dále ŠVP) vybraných základních škol (dále ZŠ). Následně bylo provedeno dotazníkové šetření, jehož cílem bylo zjistit, na kolika ZŠ probíhá výuka ETV, jaká je její hodinová dotace a jaké změny samotná výuka přinesla. Také bylo zkoumáno, jaké jsou důvody proti přidání ETV do učebního plánu, zdali se jedná o osobní preference nebo praktické okolnosti.

1. Cíle a výzkumné otázky

Cíle teoretické části práce:

1. Definovat základní pojmy spojené s tématem ETV, uvést základní koncepce a důležité osobnosti, které mají podíl na formování ETV.
2. Zjistit a popsat současný stav ETV
3. Uvést pádné důvody pro zavedení ETV na základních školách.

Cíle praktické části práce:

1. Analyzovat možnosti realizace ETV na ZŠ
2. Zjistit, jaká je pozice ETV ve školních vzdělávacích programech vybraných ZŠ.
3. Uskutečnit dotazníkové šetření, zjišťující názor ředitelů vybraných ZŠ na výuku ETV.

Výzkumné otázky k teoretické části práce:

1. Jak vznikala ETV jako samostatný předmět?
2. Jaký je současný stav ETV?
3. Jaké jsou hlavní přínosy výuky ETV na ZŠ?

Výzkumné otázky k praktické části práce:

1. Co si o výuce ETV myslí ředitelé vybraných ZŠ?
2. Jaké je zastoupení témat ETV na vybraných ZŠ?
3. Jaké jsou nejčastější důvody zavádění // nezavádění ETV do vyučovacího plánu?

II. Teoretická část

1. Vymezení pojmů

Pro zvážení zařazení ETV a pro celkové uchopení tématu etiky a předmětu ETV je nejprve důležité definovat, co je to etika a co je to ETV. V rámci definice etiky je dobré znát pojmy jako morálka nebo prosociálnost. Klíčové jsou i pojmy jako filosofie nebo etiketa především to, jak se od etiky liší.

První informaci, kterou dostáváme při rešerši pojmu etika je, že slovo etika pochází z řeckého ethos tedy zvyk, obyčej nebo mrav. Čapek (2005) potom definuje etiku jako filozofickou disciplínou, jejímž předmětem jsou hodnotící soudy, týkající se rozlišení dobrého a zlého, která poskytuje pravidla a normy lidského chování a jednání. Etika zkoumá morálku. Klade si otázky typu: Co je dobré a co zlé? Jak mám jednat? Co je ctnost? Co je spravedlnost? (Čapek, 2005) Etika tedy skrz zkoumání morálky stanovuje normy a tím umožňuje žít v komunitě, proto ji dále řadíme k praktické filosofii. Etika se zabývá v rámci morálky především zkoumáním hodnot a principů, které usměrňují lidské jednání v situacích, kdy existuje možnost volby prostřednictvím svobodné vůle. Právě svobodná vůle je pro etiku velmi důležitým faktorem, přesto, že se filosofové přeli, zda vůbec existuje. Široký záběr etiky vedl ke vzniku tzv. profesních etik, které doporučují pravidla a normy pro různé profese. Pokud se podíváme na vztah etiky a filosofie, na začátku, před vznikem vědeckých disciplín, se filosofií označovaly všechny otázky, tedy i otázky dnes spadající do oboru etiky. Dnes filosofií nazýváme otázky a úvahy, které nepřešly do věd. Můžeme se také setkat s označením etiky jako praktické filosofie. (Novák, 2020)

Při studiu etiky se setkáme s pojmy jako aplikovaná etika, která řeší praktické otázky jednání v konkrétních situacích a případech. Jde tedy o aplikování znalostí etiky v praxi. Dále normativní etika, která se zabývá normami, které platí a tím, zdali by se naše normy daly více zdůvodnit a pokud ano, podle čeho? Třetím pojmem, se kterým se setkáme je meta-etika, která etiku popisuje, pozoruje a zkoumá. Hierarchicky tedy stojí nad etikou a dá se jí říkat věda o etice.

Morálka z lat. moralitas, správné chování, od mos, moris, mrav. Morálkou se běžně označují zásady správného chování, které jsou postaveny na našem vlastním svědomí a vědomí. Morálka je také definována kulturně, jelikož v každé kultuře je správně něco

jiného, dá se označit za relativní. Převládá názor, že stejně jako všemu i morálce se dá naučit. K morálce se váže pojem mravnost což je „*obecným mravním normám, zvyklostem a standardům odpovídající jednání, spočívající na svobodném rozhodnutí v příslušném sociálně kulturním kontextu. Na rozdíl od morálky nemusí být ukotvena a reflektována svědomím.*“ (Čapek, 2005, str. 62) Komenský považoval mravnost za jednu ze 3 nejdůležitějších oblastí vzdělávání.

Klíčovým pojmem pro ETV je prosociálnost. Toto slovo je odvozeno z latinského slova socius – druh, společník. Prosociálnost souvisí se zlatým pravidlem mravnosti: Co (ne)chceš, aby dělali tobě, (ne)dělej druhým. Prosociálním dle definice prosociálnosti na etickém fóru, nazýváme takové chování, které je zaměřené na pomoc nebo prospěch jiných osob, skupin nebo společenských cílů, bez nároku na vnější odměnu. To znamená, že motivem je nějaká vnitřní potřeba. Prosociálnost je důležitým faktorem, který ve výchově dětí, v dnešní době zaměřené na zisk a výkon, velmi chybí.

Dnes se již ustálil název Etická výchova, nicméně v dokumentech EU se název předmětu za poslední roky několikrát měnil např. ve školním roce 1997-98 jsou uváděny názvy ethics and moral education, v materiálech z r. 2000/2001 se užívá jen moral education, v roce 2002 ethics a ethical instruction, 2006/2007 a 2009 se používá moral instruction. (Svobodová, 2011) Je však dobré si ujasnit, že názvy morální, mravnostní a etická nenesou tentýž význam, jak můžeme vidět už z výše uvedených definic pojmů. Co tedy spadá pod předmět ETV? Spousta lidí si mimo jiné plete etiku a etiketu. Mnozí tedy mají pocit, že se na hodinách učíme správně jíst nebo sedět. Potom jsou tu tací, kteří se ohánějí tím, že pokud chci zavést ETV jako samostatný předmět, musela bych zavést i další předměty jako například multikulturní nebo environmentální výchovu. Mám tak pocit, že je třeba uvést, co všechno předmět ETV obsahuje, alespoň heslovitě. Následně obsahy ETV rozvedu v kapitole *Postavení etické výchovy v Rámcově vzdělávacím programu a Školních vzdělávacích programech*. V rámci ETV se žáci seznámí s tématy: multikulturní výchovy, environmentální výchovy, zdravým životním stylem, sexuální výchovou, efektivní komunikací, kritickým myšlením a dále postupně třeba s náboženstvími, politikou nebo poznatky z psychologie. Na webu etickavychova.cz se můžeme dočíst, že „*ETV doplňuje RVP především o tato důležitá témata: Prosociální formy chování, pozitivní city, iniciativnost, vzory, etický rozměr osobnosti – ctnosti a hodnoty, lidské svědomí, smysl života.*“ (etickavychova.cz,2023)

Druhá nejčastější věta, se kterou jsem se jako studentka ETV setkala byla „*A proč nestuduješ rovnou občanku?*“ A překvapila mě zvlášť pokud zazněla z řad pedagogů. Jaký je tedy rozdíl mezi Občanskou a Etickou výchovou? Osobně se mi zdá, že rozdíl je patrný již z názvů obou předmětů – Občanská výchova nebo dříve Výchova k občanství, vychovává občana státu a klade důraz na znalosti související právě s občanstvím. Žák se tedy běžně naučí, jak jeho stát funguje, kdo je prezident, jaké jsou státní znaky, ale i znění ústavy nebo občanská práva. Občanská výchova je tedy objektivní a orientovaná ven. ETV se na druhou stranu orientuje dovnitř – na žáka a jeho subjektivní pohled na svět. V ETV tedy nenajdeme tolik teoretických informací, které by si žák mohl poznamenat do sešitu. Žák poznává sebe, svůj postoj ke světu a také postoje svých spolužáků což mu následně pomáhá k utváření lepších vztahů. Hodnotou zde potom není být dobrý občan, ale především být dobrý člověk. Jako hlavní rozdíl vnímám to, že občanská výchova učí znalosti, kdežto z ETV si odnášíme dovednosti.

2. Významné osobnosti a koncepce Etické výchovy

Tato kapitola byla do práce zařazena, protože je důležité vědět, kde a u koho vlastně pilíře ETV hledat. Kdo položil její základy, a které přístupy jsou do dnes v rámci ETV používány.

Jean Piaget je označován za jednoho z nejvýznamnějších psychologů 20. století. „*Krom teorie kognitivního vývoje, publikoval J. Piaget v roce 1932 v rámci knihy Morální úsudek dítěte, svou koncepci morálního vývoje. Zmíněné dílo se stalo základem obecně přijímané teorie morálního vývoje a umožnilo řadě následovníků její tvořivé rozvinutí. Piaget se tak stává zakladatelem (spoluzakladatelem, společně s Kohlbergem) relativně mladého, ale dnes již velmi rozvinutého psychologického oboru: psychologie morálky*“.

(Vacek 2013, str. 16) Piaget identifikoval dvě stadia morálního vývoje v období mezi šestým a dvanáctým rokem. Ve svém výzkumu předložil dětem v předškolním a školním věku příběhy, obsahující morálně-etický problém, se kterým se běžně setkávají a došel k závěru, že existují dva základní typy morálky, a to heteronomní a autonomní. (Weiss, 2011)

V prvním stádiu heteronomie se dítě podřizuje dospělým, plní jejich příkazy a respektuje dané zákazy. Tento projev nazýval Piaget morálním realismem – dítě vnímá povinnosti, hodnoty, postoje jako něco daného, o čem rozhoduje dospělý, případně jiná

autorita. Stejně chápe i spravedlnost. Spravedlivé je to, co určí dospělý. Důsledek jednání převažuje nad záměrem např. jedna schválně rozbitá sklenička je menší problém než omylem rozbitý tác skleniček, protože jedna sklenice je menší škoda. (Weiss, 2011) Dalo by se také říci, že v tomto stádiu dítě funguje na bázi odměn a trestů.

Kolem jedenáctého roku, se dítě dostává do fáze autonomie a jeho respekt k autoritě postupně nahrazuje vzájemný respekt dětí mezi sebou. Učí se dodržovat již zmiňované pravidlo: chovej se k druhým tak, jak chceš, aby se druzí chovali k tobě. Na počátku období děti požadují striktní spravedlnost a rovnost např. chtějí, aby jejich starší sourozenec šel spát ve stejnou dobu jako oni nebo aby rodiče také museli dojídat své jídlo. Tato touha se ale postupně rozvolňuje s pochopením dalších souvislostí. (Weiss, 2011) Děti v tomto období se tak nejlépe učí během skupinových her, kdy si sami určují pravidla a dohlížejí na jejich dodržení, jak ostatně Piaget demonstruje na příkladu hry s kuličkami.

Na Piagetovu koncepci morálního vývoje navázal Lawrence Kohlberg, americký psycholog. Na základě této koncepce Kohlberg vypracoval vlastní koncepci, která identifikuje tři úrovně a šest stadií morálního vývoje. Jedná se o prekonvenční úroveň, konvenční úroveň a postkonvenční úroveň. Kohlberg došel ke svým závěrům pomocí opakovaných interview, které vedl každé tři roky s osobami v rozmezí 10 až 28 let. V rámci rozhovorů respondenti pracovali s morálními dilematy, která jsou i dnes oblíbenou součástí výuky ETV. Morální dilemata jsou příběhy zahrnující rozhodnutí, které v obou případech přináší něco špatného, je na respondentovi / žákovi určit, která z možností je přijatelnější.

„Prekonvenční morální úroveň je úrovní většiny dětí do devíti let, některých adolescentů a mnoha dospívajících a dospělých kriminálních živlů. Konvenční úroveň je úrovní většiny adolescentů a dospělých v naší společnosti i ostatních společnostech. Postkonvenční úroveň je dosahována menšinou dospělých a obvykle teprve po 20. roce života jedince.“ (Kohlberg, 1976, in Vacek, 2000, s. 33.)

Jméno Thomas Lickona je dle mého názoru důležité zmínit, jelikož je autorem prvního programu výchovy charakteru. Spolu s M. Davidsonem vypracoval projekt Character Education Partnership, který navazuje na samostatnou práci Lickony – Educating for character. V roce 1992 byl Lickonův program prezentován v publikaci *Výchova charakteru aneb Jak naše školy mohou učit respektu a odpovědnosti*. Lickona nacházel podstatu dobrého charakteru ve třech složkách, a to v mravním poznání,

mravním cítění a mravním jednání. Lickona uvádí, že „úspěch v mravní výchově bude mít ten, kdo dokáže oslavovat nejen rozum dítěte, ale i jeho city a také vhodně usměrňovat jeho chování.“ (Vacek, 2013, str. 157)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, zastánci a propagátoři zavedení ETV do škol, otevřeně hovoří o tom, že ETV představuje čistě praktický pedagogicko-psychologický nástroj, jak u dětí vytvářet pozitivní sociální návyky. Autoři obsahu vzdělávacích plánů ETV se na psychologická východiska přímo odvolávají a vychází z projektu *Výchova k prosociálnosti* Španěla Roberta Roche Olivara, který ho koncipoval ve druhé polovině 20. stol. na základě psychologických výzkumů, které ukázaly, že rozhodující faktor pro správný rozvoj charakteru je prosociálnost. „*Rocheho (1992) programem Výchovy k prosociálnosti se inspiroval Lencz (1997a, 1997b, 1998, 1999). Program zčásti převzal, zčásti upravil na naše podmínky a na jeho základě vytvořil projekt Etická výchova.*“ (Vaněk 2011, str. 67) Ladislav Lencz, slovenský pedagog, teolog a také publicista, vypracoval mimo jiné metodický materiál k předmětu *Etická výchova* 1, 2 a 3, který zprostředkovává témata ETV: komunikaci, důstojnost člověka, pozitivní hodnocení druhých, tvořivost a iniciativu, komunikaci citů, empatii, asertivitu, reálné a zobrazené vzory, spolupráci a pomoc.

Ráda bych zde také zmínila dvě osobnosti, které se již několik let zaslужují o výuku ETV jako aprobace na Univerzitě Hradec Králové a také o šíření povědomí o jejím tématu v širokém okolí Hradce Králové.

Pavel Vacek sám uvádí, že těžištěm jeho vědecké činnosti jsou u nás opomíjené oblasti Psychologie morálky a Etické výchovy. Vaněk uvádí, že se jedná o jednoho z mála autorů u nás, který nabízí konkrétní náměty a inspirace, jak zavádět prvky mravní výchovy do škol a rozvíjet mravní vědomí žáků. (Vaněk, 2011) Právě pan docent Vacek se s kolektivem kolegů zasloužil o výuku aprobace ETV pro základní školy / nyní Etická výchova se zaměřením na vzdělávání, kterou mohou studenti studovat na Univerzitě Hradec Králové. UHK je tak jedinou univerzitou v ČR, která studium této aprobace nabízí.

Druhou, neméně důležitou osobností, je profesor Jan Hábl, pedagog, komeniolog a bratrský farář, který se mimo výuky na UHK věnuje také přednáškám, školení pedagogů a je členem správní rady Etické a charakterové výchovy, z.ú., která nabízí právě školení pro pedagogy a uděluje ocenění Etická škola. Profesor Hábl je dále stejně jako docent

Vacek členem Centra pro rozvoj charakteru, které organizuje aktivity pro pedagogy, studenty i veřejnost.

Univerzita Hradec Králové má také vlastní Etický kodex, který formuje etické principy univerzity a vztahuje se na všechny studenty, včetně absolventů a zaměstnance.

„V Aristotelově duchu věříme, že kvalita života jednotlivců závisí na kvalitě vztahů ve společenství a dobrém etickém prostředí. A v duchu Komenského považujeme univerzitní prostředí za místo, jež by mělo být ohniskem světla, které zažehne plamen vzdělání a humanity. Proto se etickým kodexem hlásíme k hodnotám svobody, odpovědnosti, morální integrity, otevřenosti, diverzity a spolupráce. Naše normy a chování by měly podporovat tyto hodnoty a být v souladu s dosaženým poznáním. Naše jednání chceme kultivovat ve všech vztazích, od jednotlivců po přírodu. Mělo by naplňovat nejen zákon a univerzitní předpisy, ale také vysoké etické standardy, a vyjadřovat pravdivost, nezávislost, respekt, čestnost, spravedlnost a ohleduplnost. Etický kodex považujeme za morální závazek, který napomáhá těmto ideálům dosáhnout.“
(uhk.cz, 2023)

3. Počátky etiky

Etika, jak jsem již uvedla byla původně součástí filosofie. Zmínky o etice nacházíme již v období starověku. *„Na začátku se etická problematika neobjevuje jako samostatná. Je těsně spojená s představami filosofů o světě, o kosmu, je propletená s kosmologickou problematikou.“* (Vajda, 2010, s. 197)

„Aristoteles má též svoje místo v rozvoji etiky. Stal se prvním kodifikátorem etiky jako osobité disciplíny. Právem proto hovoříme o jeho díle jako o osobité etapě v rozvoji etiky. Vyjadřoval se ke všem etickým problémům, které do té doby filosofové nastolili.“
(Vajda, 2010, s. 200) U Aristotela nesmím pominout jeho definici čtyř základních ctností, mezi které řadí: mírnost/střídmost, udatnost/statečnost, rozvážnost a spravedlnost.
„Ctnosti jsou podmínkou vydařeného, šťastného života.“ – Aristoteles

Mravností se dále hojně zabýval Jan Amos Komenský. Ve svém díle Didaktika velká (1930) uvedl vlastní metody mravnosti:

1. Ctnost se pěstuje skutky, ne řečmi
2. Ctnosti lze nabýt častým obcováním s ctnostným lidem

3. Ctnosti se pěstují vytrvalým konáním. Tak lze naučit pracovitosti, kdy se později člověku stane zahálení nesnesitelné.
4. Ctnostem se učíme ve službě druhým, totiž vstěpujeme, že se nerodíme sami sobě, nýbrž Bohu a bližnímu, pro společnost lidského pokolení.
5. Pěstování ctností musí začít v tom nejtěplejším věku
6. Ctnostem se dá naučit tím, že se ustavičně jedná čestně. Stejně jako se člověk učí chodit chůzí, tak se lze poslušnosti naučit posloucháním, zdrženlivost zdržováním se, pravdomluvnost mluvením pravdy apod. Tato zásada však má podmínku, aby byl vždy někdo, kdo předchází slovem i příkladem.
7. Ctnostnosti je nutné učit příklady, a to živými i vzatými z vyprávění
8. Ctnosti jsou doprovázeny poučováním, totiž aby žáci věděli, jaký smysl má to, co dělají a proč to mají dělat. Zde je však nutné bedlivě sledovat věk a rozvoj dítěte
9. Děti musí být střeženy před špatnou společností, špatnými vlivy, aby se nenakazily, Dětská mysl je k tomu snadno náchylná. Dále je nutné předcházet zahálce.
10. Naučení ctností vyžaduje kázeň. Kázeň nemá tedy primární účel kvůli nabytí vědomostem, ale právě kvůli nabývání mravů. (Bulušková, 2019)

V roce 1900 byl žák hodnocen třikrát ročně v oblasti mravů dle stupnice, hodnotila se také pilnost a vnějšek písemných prací. Do roku 1984 byla i čtvrtletní vysvědčení. Roku 1918 nastala změna režimu a omezil se vliv náboženství – účast nebyla povinná. Přibylo lidí bez vyznání. Což mělo dopad i na ETV, která byla s náboženstvím vždy provázaná. 7. ledna 1921 vzniká žádost o zavedení morální výchovy samostatně – zde můžeme zaznamenávat počátky ETV. ETV ani mravní výchova nikdy neměla být klasickou výukou, měly se vést diskuse a uvádět příklady ze života. (Vacek, 2019)

Genčúrová uvádí, že začátky předmětu ETV souvisí s první pototalitní transformací školství po roce 1989, kdy vznikla potřeba nové mravní výchovy. Účelem této nové výchovy bylo zaplnit prostor po komunistické ideově zaměřené výchově. Ucelený předmět, ale přes všechnu snahu nevznikl. (Genčúrová, 2018). V září 2010 byl ministerstvem školství zaveden nový doplňující vzdělávací obor Etická výchova do Rámcově vzdělávacího programu. Za zavedením etické výchovy do škol a vytvoření obsahu předmětu stojí dle Krausové (2015) Etické fórum.

V roce 2012 vznikla myšlenka propojit korporátní sféru a školy skrze CSR program Adoptce školy pro etickou výchovu (ASET). Záštitu nad projektem převzali Americká obchodní komora a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Program Adopt a

school for ethics (ASET) propojuje firmy, se zájmem o rozvoj etického prostředí s jednotlivými školami. Firma si v rámci projektu adoptuje školu a podpoří v ní zavedení etické výchovy. (etikadoskol.cz,2023)

Od října 2013 Etická výchova, o.p.s. uděluje školám ocenění Etická škola pod záštitou MŠMT č. MŠMT – 2457/2015–1. Ocenění „Etická škola“ je zaváděno pro lepší orientaci nejen odborné pedagogické veřejnosti, ale i rodičů. Všechny školy, které naplní kritéria v počtu hodin věnovaných etické výchově, mohou získat jeden ze tří stupňů ocenění: bronzový, stříbrný a zlatý stupeň. Mapku oceněných škol najdeme na webu eticka-škola.cz (přesný odkaz v příloze Odkazy).

4. Současný stav Etické výchovy

„V druhé polovině 20. století se po celém světě uskutečnily různé výzkumy, které si vytyčily cíl, odpovědět na otázku, které faktory určují rozvoj charakteru. Odpovědi výzkumných prací pak je konstatování, že to, co zásadním způsobem ovlivňuje rozvoj charakteru žádoucím směrem je tzv. prosociálnost.“ (etickavychova.cz, 2023)

Současná mravní výchova je periodická, nahodilá. Všichni káží a nikdo nevysvětluje. Na většině škol je nepodstatná, jelikož se moralizuje až když k něčemu dojde a vznikají opatření jako restrikce, tresty, dozory. (Vacek, 2019) Tresty a dozory však na žáky působí negativním dojmem a jejich moralizující aspekt jaksi ustupuje – žák se snaží především nedostat do problému.

Dle portálu etickavychova.cz se ETV jako samostatný předmět vyučuje v šestnácti zemích Evropy. V každé ze zemí se liší obsah i forma zařazení. V rámci obsahové orientace tak můžeme rozlišit tři přístupy k etické výchově: životně-hermeneutický, eticko-reflexivní a morálně-konativní. (etickavychova.cz,2023)

V současné době stále více jak polovina základních škol ETV nevyučuje. Spousta lidí netuší, co pojem etika znamená a už vůbec ne, co může ETV znamenat v kontextu vyučovacího předmětu. Univerzita Hradec Králové je tak nyní stále jedinou vysokou školou, kde si ETV můžeme zvolit jako svou aprobaci v rámci učitelských aprobací, i přesto se na tento obor hlásí velmi nízký počet uchazečů. Tyto informace nutí člověka k zamyšlení, proč je o ETV tak nízký zájem. Je to pouze slabou osvětou nebo je v tom něco víc?

Na webových stránkách Etická výchova o.p.s. se dočteme, že jako hlavní překážku zavedení ETV uvádějí ředitelé škol kromě chybějící časové dotace i nedostatek proškolených pedagogů a nedostatek financí na školení. V praxi jsem se setkala s názorem, že ETV pro mnohé nesplňuje kritéria klasického vyučovacího předmětu. Problémem je v tomto případě známkování, jak hodnotit žáka v ETV? Není zde tolik z čeho žáky zkoušet nebo z čeho dávat písemné testy. Dále je tu fakt, že každý žák začíná v ETV na jiné startovní pozici, protože vychází z jiného rodinného zázemí a má jiné mentální nastavení, nejde tedy hodnotit všechny žáky za posun z bodu A do bodu B stejnou známkou. Někteří totiž bod B dávno minuli a jiní se k němu budou dostávat třeba ještě příští rok. Nic z toho není špatné a s tím se v dnešním školním systému špatně kalkuluje. Stejný problém bychom však mohli uvést i u dalších výchov. V případě výtvarné či hudební výchovy žáci také nejsou na stejné dovednostní úrovni. Na většině ZŠ se v rámci hudební ani výtvarné výchovy nepíše pravidelné testy a žáci se neučí mnoho teorie, přesto se tyto výchovy bez problémů zařadili do vzdělávacích programů škol. Pokud se nad touto problematikou zamyslíme, nemůžeme se známkováním v rámci ETV bránit jejímu zařazení. Pokud se budeme chtít zabývat důležitostmi jednotlivých výchov, ráda bych zmínila například výchovu pracovní a ponoukla k zamyšlení, zdali by nebylo prospěšnější věnovat se charakteru žáků namísto stloukání ptačích budek. Dále se běžně zařazují předměty jako Dopravní výchova či vaření, které se mi také nezdaří pro žáky ZŠ tak relevantní jako by byla právě ETV i když jsou bezesporu důležité.

Přesto, že předmětu ETV se na školách stále moc nedaří, téma a hodnoty ETV se šíří dále pomocí organizací a jedinců, kteří v ní věří. O osvětu, propagaci a šíření ETV se snaží již zmiňované portály etickeforum.cz které organizuje projekty jako jsou učebnice a další učební materiály nebo celé kurzy a eticnavychova.cz, kde najdeme metodické materiály a učebnice ke stažení. Dále již také zmiňovaná Etická a charakterová výchova z.ú. která nabízí školení pedagogů a poskytnutí pomůcek, s ní související projekt ASET, podporující zavádění ETV do škol, pomocí firem. Dále také Centrum pro rozvoj charakteru, které spolupracuje s univerzitním Centrem etiky a rozvoje charakteru, při Katedře pedagogiky a psychologie Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové.

5. Postavení etické výchovy v Rámcově vzdělávacím programu a Školních vzdělávacích programech

V rámcově vzdělávacím programu najdeme ETV mezi doplňujícími vzdělávacími obory spolu s dramatickou, filmovou a pohybovou výchovou. Doplňující vzdělávací obor není povinnou součástí základního vzdělávání, jeho obsah pouze doplňuje a rozšiřuje. (MŠMT, 2021) Doplňující obory mohou mít ve školních vzdělávacích programech (dále jen ŠVP) postavení povinných, povinně volitelných i volitelných předmětů, o čemž rozhoduje ředitel školy. Právě to je důvod proč se dotazníkové šetření v této práci zaměřuje na ředitele škol.

5.1 Cíle a obsah etické výchovy

Obsahem předmětu ETV je výchovný program. Skládá se z deseti bodů, které podmiňují a podporují pozitivní vývoj osobnosti žáka, a které mají opodstatněnou posloupnost:

1. Mezilidské vztahy a komunikace.
2. Důstojnost lidské osoby. Pozitivní hodnocení sebe.
3. Pozitivní hodnocení druhých.
4. Kreativita a iniciativa. Řešení problémů a úkolů. Přijetí vlastního a společného rozhodnutí.
5. Komunikace citů
6. Interpersonální a sociální empatie.
7. Asertivita. Zvládnutí agresivity a soutěživosti. Sebeovládání. Řešení konfliktů.
8. Reálné a zobrazené vzory.
9. Prosociální chování v osobních vztazích. Pomoc, darování, dělení se, spolupráce, přátelství.
10. Prosociální chování ve veřejném životě. Solidarita a sociální problémy.

Na deset základních témat navazuje šest aplikačních témat, mezi která patří:

- Etické hodnoty
- Sexuální zdraví
- Rodinný život

- Duchovní rozměr člověka
- Ekonomické hodnoty
- Ochrana přírody a životního prostředí
- Hledání pravdy a dobra jako součást přirozenosti člověka

Dále navíc Vzdělávací obor umožňuje zároveň rozvíjet čtenářskou gramotnost – porozumění textům, posouzení spolehlivosti a platnosti informací a jejich využití v životě. (MŠMT, 2021) Což je nyní, kdy na nás informace vyskakují ze všech možných stran a zdrojů velmi důležité. Neméně důležité je pak to, že ETV žáka vede především k: navázání a udržování uspokojivých vztahů, vytvoření si pravdivé představy o sobě samém, tvořivému řešení každodenních problémů, formulaci svých názorů a postojů na základě vlastního úsudku s využitím poznatků z diskuse s druhými, kritickému vnímání vlivu vzorů při vytváření vlastního světonázoru, pochopení základních environmentálních a ekologických problémů a souvislostí moderního světa. (MŠMT, 2021)

Rámcový vzdělávací program dále uvádí, že hlavním důvodem pro zařazení ETV do Rámcově vzdělávacího programu základního vzdělávání je skutečnost, že v naší školské soustavě chybí předmět, který by systematicky rozvíjel mravní stránku osobnosti žáků. Důležitost a aktuálnost tohoto kroku podporují i zkušenosti z většiny zemí OECD, ve kterých je předmět s podobným obsahem zařazen do vzdělávacího systému. Stejně jako v RVP i ve školních vzdělávacích programech se ETV vyskytuje jen doplňkově, většinou ne jako předmět, ale spíše ve formě projektů, do kterých se školy zapojují nebo jako součást občanské výchovy, která je s ETV často zaměňována.

5.2 Doporučené výstupy

Neodpustím si připojení doporučených výstupů z předmětu ETV, které v rámcově vzdělávacím programu najdeme. Právě tyto výstupy byly tím, co odstartovalo mé přemýšlení a ovlivnili výběr tématu této práce. Zdálo se mi, že pokud by žáci odcházeli ze základních škol s těmito dovednostmi, zásadně by to ovlivnilo vývoj společnosti.

Očekávané výstupy – 1. období

Žák: EV-3-1-01 si osvojí oslovování křestními jmény, používání vhodných forem pozdravu, naslouchání, dodržování jednoduchých komunikačních pravidel ve třídě, poděkování, omluvu, přiměřenou gestikulaci

EV-3-1-02 se podílí na vytváření společenství třídy prostřednictvím dodržování jasných a splnitelných pravidel

EV-3-1-03 si osvojí základní vědomosti a dovednosti pro vytvoření sebeúcty a úcty k druhým

EV-3-1-04 zvládá prosociální chování: pomoc v běžných školních situacích, dělení se, vyjádření soucitu, zájem o spolužáky

EV-3-1-05 vyjadřuje city v jednoduchých situacích

EV-3-1-06 využívá prvky tvořivosti při společném plnění úkolů

EV-3-1-07 reflektuje situaci druhých a adekvátně poskytuje pomoc

Očekávané výstupy – 2. období žák

EV-5-1-01 reflektuje důležitost prvků neverbální komunikace, eliminuje hrubé výrazy z verbální komunikace, zvládá položit vhodnou otázku

EV-5-1-02 si uvědomuje své schopnosti a silné stránky, utváří si pozitivní sebehodnocení

EV-5-1-03 se dokáže těšit z radosti a úspěchu jiných, vyjadřuje účast na radosti i bolesti druhých, pozitivně hodnotí druhé v běžných podmínkách

EV-5-1-04 identifikuje základní city, vede rozhovor s druhými o jejich prožitcích, na základě empatického vnímání přemýšlí nad konkrétní pomocí

EV-5-1-05 jednoduchými skutky realizuje tvořivost v mezilidských vztazích, především v rodině a v kolektivu třídy

EV-5-1-06 iniciativně vstupuje do vztahů s vrstevníky, dokáže rozlišit jejich nabídky k aktivitě a na nevhodné nabídky reaguje asertivně (RVP, 2021)

Očekávané výstupy 2 stupeň

EV-9-1-01 komunikuje otevřeně, pravdivě, s porozuměním pro potřeby druhých a přiměřeně situaci

EV-9-1-02 respektuje velikost a důstojnost lidské osoby, objevuje vlastní jedinečnost a identitu a vytváří si zdravé sebevědomí

EV-9-1-03 analyzuje a aplikuje empatii v kolektivu

EV-9-1-04 nahrazuje agresivní a pasivní chování asertivním chováním, neagresivním způsobem obhajuje svá práva

EV-9-1-05 rozlišuje manipulační působení médií a identifikuje se s pozitivními prosociálními vzory

EV-9-1-06 spolupracuje i v obtížných sociálních situacích

EV-9-1-07 je vnímavý k sociálním problémům, v kontextu své situace a svých možností přispívá k jejich řešení

EV-9-1-08 analyzuje etické aspekty různých životních situací

EV-9-1-09 se rozhoduje uvážlivě a vhodně v každodenních situacích a nevyhýbá se řešení osobních problémů

EV-9-1-10 aplikuje postoje a způsobilosti, které rozvíjejí mezilidské vztahy

Jak můžeme po přečtení těchto výstupů sami vidět a reflektovat, moc často se nestává, že by základní školy opouštěli mladí lidé, kteří mají tyto výstupy zvládnuté. Znovu tedy dochází k zamyšlení, jak by společnost vypadala, pokud by tomu tak bylo.

6. Obhajoba etické výchovy

Jak naznačuje definice, etika se zabývá širokým spektrem témat a stejně tak by tomu mělo být i v předmětu ETV. Právě pro tak široký záběr se mi ETV zdá jako nepostradatelný předmět při vývoji lidské osobnosti. V rámci předmětu ETV má žák šanci poznat nejenom své spolužáky, ale především sám sebe. Zatímco ostatní předměty zkoumají něco externího v ETV žák zkoumá své vnitřní procesy, se kterými se utkává na denní bázi. ETV pomáhá žákům nahlédnout na témata, která s nimi často rodiče nejsou schopni nebo nemají čas řešit, ale mají pro dospívajícího jedince veliký význam.

S kolegy, kteří se mnou ETV studují jsme se jednoznačně shodli už po prvním roce studia, že ETV může být doopravdy přelomový nástroj k budování lepších vztahů k sobě i dalším lidem. Stejně tak jsme se shodli na tom, že pouhé zamyšlení nad tématy, kterými si žáci ve výuce projdou, nám dalo nový náhled a nové informace o nás samotných a rozhodně bychom výuku ETV jako žáci ZŠ uvítali.

Jako **důvody aplikace předmětu Etické výchovy** jsou uváděny:

- relativizace tradičních hodnot, rituálů a stereotypů
- přemíra podnětů a informací, vedoucí k bezbřehému konzumování
- razantní atak moderní techniky do profesní i privátní sféry

- vnitřní liberalizace rodinného prostředí
- nárůst svodů ohrožujících vývoj
a další.

Podle průzkumu Dr. Strakové (2009), se 74 % současných rodičů domnívá, že disciplína a pořádek ve škole je nyní horší než za dob, kdy oni sami byli na základní škole, i to tedy může být motivací k výuce ETV.

ETV pomáhá žákům orientovat se ve světě, ujasnit si kdo jsou a jak věci doopravdy vnímají. Mimo zamýšlení se nad důležitými otázkami, se ETV také dotýká témat správné komunikace nebo způsobů učení, které mohou jedinci pomoci v dalším růstu.

Etický portál české republiky v brožuře *Informace pro zařazení etické výchovy do školních vzdělávacích programů* uvádí mimo jiné ohlasy žáků na ETV, mezi kterými najdeme výroky jako „*Je to můj oblíbený předmět*“ nebo „*Chtěli bychom mít týdně víc hodin. Klidně bychom přišli i kterékoliv odpoledne. Tyto hodiny stojí za to*“ a mě osobně nenapadá lepší důkaz toho, že ETV by opravdu měla být součástí vyučování, ne pouze doplňujícím předmětem, který si vybere nízké procento škol. Najdeme tu však i hlubší myšlenky např.: „*Život má velkou hodnotu, a to život každého. To mě zaujalo nejvíc. Napadlo mě, že si přece jen drogu někdy zkusím. Ted' už vím, že by to byla hloupost. S některými věcmi se nedá hrát. Některé věci mi došly. Žil jsem svůj život jenom „jako“, u televize, počítače a tak Pochopil jsem, že na to mám jít jinak. Jde taky o skutečné vztahy a opravdové kámoše.*“ „*Říkal jsem si, že láska a přátelství jsou „kecy“, stejně to nefunguje. Rozhodl jsem se to zkusit, dát tomu šanci.*“. Řekla bych, že už tyto vybrané výroky, jsou dostatečným důkazem toho, že ETV může mít a má opravdu pozitivní dopad na žáky a potenciál ovlivnit jejich další život.

Během evaluace, která proběhla na Slovensku v rámci povinně volitelných hodin Etické výchovy na základě dotazování učitelů, se došlo k následujícím zjištěním:

- Žáci získali většinou důvěru k učiteli etické výchovy a dokázali se svěřit se svými problémy.
- Změnilo se chování žáků při výuce etické výchovy: ubylo sporů a hádek, zvýšila se disciplinovanost žáků.
- Žáci se naučili respektovat vzájemné odlišnosti.
- Výuka etické výchovy učitelé i žáci prožívají i jako příjemný zážitek, který přináší osvěžení a odpočinek.

- Díky etické výchově se podařilo vyřešit několik složitých výchovných případů.
(etickavychova.cz, 2023)

Koubeková (1994) zkoumala působení projektu Etická výchova na osobnost žáků základních škol. Výsledky ukazují, že členové experimentální skupiny, kteří se projektu dva roky aktivně účastnili, vykazovali vyšší míru sebeocení a sebeúcty.

Dle zprávy České školní inspekce z června 2016 si přibližně čtyři pětiny oslovených učitelů myslí, že po zavedení etické výchovy na škole se zlepšily vztahy mezi žáky a celkové klima školy. Jako největší změny v chování a jednání žáků po zavedení etické výchovy vnímají učitelé to, že se žáci vzájemně více tolerují a dokážou si více pomáhat. Pouze necelá desetina učitelů se domnívá, že zavedení etické výchovy do výuky nepřineslo žádné pozitivum a nepociťují žádnou změnu v chování žáků. (evops.cz)

6.1 Etická výchova jako nástroj prevence

Hodiny ETV jsou ověřeným a účinným nástrojem prevence sociálně nežádoucích jevů a zlepšování školního klimatu. Vedení k naslouchání a respektu má mimo jiné i preventivní účinek a třída pak nemá takové sklony někoho z kolektivu vyčleňovat nebo šikanovat. Během hodin ETV řeší žáci etická dilemata, pouštějí si krátké filmy nebo rozhovory a jsou tak seznámeni s nejrůznějšími životními příběhy. Tato možnost podívat se na příběh šikanovaného nebo outsidera z jeho pohledu, může být prevencí podobného chování. Jak jsme si mohli všimnout ve výše zmiňovaných výrociích, ETV může také fungovat jako prevence užívání drog nebo předčasného začátku pohlavního života dětí a mladistvých.

Vyučující ETV má díky rozebíraným tématům z pravidla větší šanci zaznamenat problémy třídy i jednotlivých žáků. Na vyučující ETV jsou navíc často kladeny nároky probrat se třídou co se jindy nestihne, v rámci výuky ETV tak často probíhají tzv. třídnické hodiny, což dává vyučujícímu náhled na situaci v kolektivu. Proto může být vyučující ETV jedním z prvních, kdo problém rozpozná a může ho tedy i začít řešit.

Kladením důrazu na kritické myšlení a názor jednotlivce, tedy i názor vlastní, pomáhá ETV žákům k ujasnění vlastního názoru a orientaci v aktuálním dění. Díky těmto předpokladům není žák tak snadno ovlivnitelný vnějšími vlivy. Žák se lépe orientuje ve velkém množství informací, které se na něj denně hrnou a také je méně náchylný k přidání se k nějaké z rizikových skupin, v rámci hledání vlastní identity. ETV se snaží u žáků

podporovat mimo kritického myšlení i zvědavost, díky které je motivován sám aktivně zjišťovat a dohledávat informace a řešení na pro něj aktuální problematiku.

„V důsledku globalizace a změn životního stylu společnosti vzniká naléhavá potřeba seznamovat žáky ve škole s etickými tématy tak, aby si vytvořili morální postoje a osvojili společensky přijatelné chování. Vzhledem k délce času stráveného ve škole a pestrosti aktivit se ukazuje, že základy etického chování vytvořeného v rodině je potřebné během školní docházky systematicky upevňovat.“ (NIDV, etická výchova, 2019)

6.2 Zážitková pedagogika a Etická výchova

Jak uvádí Vaněk (2002) výuka ETV často probíhá stylem tzv. zážitkového učení, které je charakteristické tím, že poskytuje dětem zkušenost a umožňuje jim vytvořit si vlastní úsudek. Děti se učí vlastním prožíváním a zážitky, které potom přirozeně ovlivňují jejich postoje a chování. Učitel po většinu výuky zůstává v roli moderátora, kdy nechá děti uvažovat, diskutovat, experimentovat a získat novou zkušenost. Při reflexi proběhlé aktivity pak učitel pomáhá žákům zasadit tuto novou zkušenost do jejich běžného života (Vaněk a kol., 2002).

Výuka ETV často probíhá v kruhu, namísto klasického rozmístění lavic, už tato změna má nemalý vliv na celou skupinu, což může potvrdit každý kdo takovou kruhovou výuku někdy zažil. Kruhové uspořádání jaksí nutí každého zůstat bdělým, neboť se nikdo nemůže za nikým schovat a „nechrání“ ho sezení v zadní lavici. Žáci se tak ocitají naproti sobě a všichni včetně vyučujícího jsou na stejné úrovni, což navozuje intimnější atmosféru. Další výsadou ETV je důraz na vlastní názor a zkušenost jednotlivce, díky čemuž se žák dozvídá o svých spolužácích více, než v ostatních hodinách a také je „nucen“ se sám otevřít. ETV navíc otevírá témata, ke kterým se děti v běžné konverzaci o školních přestávkách nebo na hřišti nedostanou, protože je ně potřeba více prostoru. Tak se stává že důsledkem zařazení výuky ETV vznikají nová, jiná přátelství a celkově pevnější vazby ve třídách i mimo ně. ETV klade důraz na vzájemný respekt a naslouchání, tím posouvá vztahy žáků ještě o něco dál.

„Lencz považuje za nejvhodnější metody výuky etické výchovy následující: vysvětlování, rozhovor (dialog, diskuse), písemné cvičení, práce s pracovními listy, pozorování, projekce, samostatná práce žáků, projekty výzkumné, situační metody, tvořivá dramatika, hra, učení disciplinováním, řešení morálních dilemat, řešení životních situací v běžném životě.“ (Kopová, 2015, str. 45) Muchová (2015) dělí metody používané

během ETV dle jejich zaměření na Kognitivním tedy zaměřené hlavně na informace, Emocionální, postavené na zážitku a Zaměřené na jednání, což znamená umělé vytváření situací, ve kterých žáci nacvičují morální jednání.

Dle Etického fóra ETV vlastní metody nemá. Používá nejvíce zážitkovou metodu, kde se studenti učí především z vlastního prožívání zážitků, které potom přirozeným způsobem ovlivňují jejich postoje a chování. Učitel zůstává v pozadí, jak již bylo zmíněno a děti se "vychoávají" samy. Jednou z metod, kterou jsem si osvojila během studia, kterou může vyučující ETV využít je metoda VCHD – Víím, Chci vědět, Dozvěděl jsem se. Pomocí této metody se děti učí kriticky myslet a posuzovat, říci svůj názor, vědět proč ho mají a umět si ho obhájit. Metoda pro žáka slouží také jako forma sebereflexe. Vyučující se použitím metody dozví, co žáky zajímá a s čím může pracovat. (Linsnerová, 2021) Velmi častou a efektivní metodou pro ETV je tzv. Brainstorming, který zapojí více žáků a je interaktivnější než jiné metody, ideální je jako prostředek k seznámení s novým tématem.

Během příprav výuky ETV jsou často využívány metodické portály, na kterých najdeme spoustu materiálů, které můžeme zařadit i do výuky ostatních předmětů. Dále je také využívána platforma YouTube, kde najdeme zajímavě zpracovaná skoro všechna témata. Dnešní děti jsou na formu učení skrz video navyklé a jedná se o skvělé zpestření výkladu. Konkrétně může jít o *zprávy agenta Kixe*, které najdeme na kanálu Etická výchova o.p.s., kanál Práva dětí na křižovatce nebo různá dokumentární videa. (Brichová 2020)

6.3 Alternativy zařazení ETV

Přesto, že zavedení ETV jako samostatného předmětu, se zdá spoustě škol jako velmi nereálné, ať už z důvodu časových možností nebo jiné problematiky, není nutné se jí vzdávat úplně. Často zmiňovaným řešením je mezipředmětová výuka. Mezipředmětové zařazení ETV může probíhat rozšířením ustálených předmětů o témata ETV. Vyučující se mohou zaměřit více na témata, která jsou nyní ve společnosti nebo dané třídě aktuální. V rámci dějepisu se mohou žáci naučit více o důležitých postavách, které měli vliv na utváření současných společenských hodnot nebo problematiku multikulturalismu, dále se v rámci přírodopisu mohou dozvědět něco o ochraně přírody. Může se jednat o témata finanční gramotnosti v matematice, kritického myšlení nebo komunikace v hodinách českého či anglického jazyka. Na webu etickavychova.cz se však setkáme s názorem, že

ETV mezipředmětově efektivně vyučovat nejde, protože tím dochází k jejímu roztržštění. ETV logicky přesahuje cíle a obsahem ostatní „výchovné“ předměty. (etickavychova.cz) Poté přichází v úvahu aplikace ETV v rámci třídnických hodin, které by na školách měli ideálně pravidelně probíhat. V praxi se však setkávám s tím, že ani třídnické hodiny neprobíhají pravidelně, ale pouze v případech, kdy je nutné řešit problém.

V praxi se můžeme setkat s ETV jako volitelným seminářem, otázkou zůstává, kolik žáků si takový seminář zvolí. Pokud by však tento seminář dobře fungoval, domnívám se, že by jeho popularita rostla. Mohl by také dobře fungovat jako podpůrná skupina. Kde mají žáci šanci mluvit o těžších tématech, pod vedením vyučujícího si udělat pořádek ve svých názorech a domněnkách a získat nový úhel pohledu. ETV by se dala také zapojit do volnočasových aktivit jako je debatní kroužek, kde si žáci trénují argumentaci společně se zamýšlením se nad morálními dilematy.

Další možností, jak přivést témata ETV do škol je účast na projektu. V minulosti i současně jich probíhá hned několik. Škola si může vybrat, jak dlouho bude projekt trvat a kolik tříd do něj zapojí. Setkala jsem se například s tím, že škola zapojila do projektu pouze jednu třídu a mohla tak sledovat jeho vliv v porovnání se zbytkem tříd. Projekt tak může pomoci při rozhodování, zda zakomponovat ETV celoplošně.

III. Praktická část

1. Výzkum a dotazníkové šetření

Pro praktickou část jsem si vybrala analýzu ŠVP vybraných základních škol (dál ZŠ) a dotazníkové šetření v němž byly respondenty ředitelé těchto vybraných ZŠ. Dotazníkové šetření jsem zvolila po konzultaci s vedoucí této práce, hned z několika důvodů. Dotazník má ucelenou formu, která zajišťuje, že každý respondent dostává stejné otázky a stejný prostor se k nim vyjádřit. Dotazník se dá vytvořit i rozeslat online formou, což se zdálo jako nejschůdnější a potencionálně nejúspěšnější možnost získání potřebných dat, vzhledem k časové vytíženosti ředitelů škol. Pro analýzu ŠVP jsem se rozhodla z důvodu doplnění dotazníkového šetření, kdy jsem se, mimo názoru ředitele každé školy, chtěla dozvědět na jaká témata je ve vybraných ZŠ kladen důraz i když výuka ETV na dané škole chybí.

1.1 Výzkumný vzorek

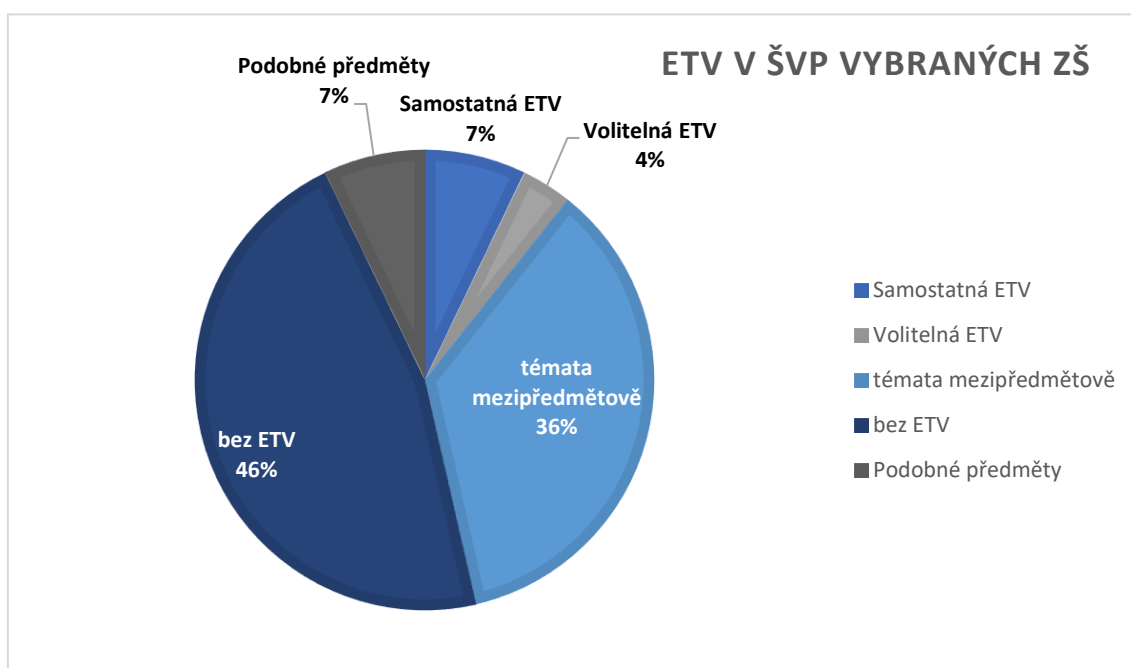
Jak vyplývá z úvodu, analýza se týká základních škol a dotazníkové šetření poté ředitelů těchto ZŠ, to znamená, že v první fázi byl vybrán vzorek ZŠ a poté byli osloveni příslušní ředitelé. Šetření probíhalo na základě vzdálenosti ZŠ od mého bydliště, kterým je město Dobruška. Tímto způsobem bylo vymezeno pásmo, ze kterého je možné respondenty vybírat. Dalším kritériem byla úplnost ZŠ, tedy aby škola poskytovala všech devět ročníků povinného vzdělávání. Poslední kritérium bylo, aby se jednalo o školu státní, nikoli soukromou. Podrobnější vymezení vzorku proběhlo náhodným výběrem. V rámci výběrového šetření jsem došla ke vzorku 10 respondentů. Počet jsem se poté rozhodla rozšířit s ohledem na to, že odpovědi na dotazník se zřídka kdy vrátí od všech dotazovaných a odpovědi by tak bylo málo k vyvozování závěrů. Celkový počet jednotek ve výzkumném vzorku je tedy 28. Seznam vybraných škol je uveden v přílohách na konci práce.

Šetření bylo koncipováno na základě několika předpokladů, které mělo potvrdit, případně vyvrátit. Předpoklady se odvíjely od zkušeností z praxe i získaných teoretických znalostí, které jsem nasbírala během studia. Prvním předpokladem bylo, že v okolí menších měst, jako je Dobruška, není takový zájem o ETV. Druhým předpokladem bylo, že ředitelé škol mají k ETV spíše negativní vztah, ke kterému mě vedla především osobní

zkušenost. Dalším předpokladem bylo, že nejčastějším důvodem pro zvážení zařazení ETV bude možnost jejího využití jako nástroje prevence rizikového chování. Tento předpoklad byl založen na tom, že během výuky ETV nakonec často probíhají třídnické hodiny řešící problémy žáků a také na výsledcích evaluací, na které jsem během rešerše pro tuto práci narazila. Čtvrtý předpoklad se týkal nízkých hodinových dotací na vyučovací předměty, který jsem pokládala za zásadní překážku pro zavedení ETV jako samostatného předmětu. Posledním předpokladem byla nízká informovanost pedagogů, v tomto případě ředitelů škol, v oblasti ETV, především jejího vyučovacího obsahu.

2. Analýza ŠVP vybraných Základních škol

Cílem analýzy bylo zjistit kolik ZŠ z celkových 28 vyučuje samostatný předmět ETV a kolik ZŠ případně vyučuje předmět ETV podobný. Dále zjistit, ve kterých předmětech se žáci mohou setkat s tématy ETV a zdali je vůbec najdeme. Domnívala jsem se, že ETV a další dá se říct alternativní předměty, programy a metody jsou častěji rozšířené ve velkých městech, zajímalo mě tedy jak si stojí menší města a vesnice.

V rámci analýzy bylo zjištěno, že ETV jako povinný předmět vyučují pouze dvě školy, Základní škola Černilov a Základní škola Boženy Němcové v Jaroměři. Na obou školách však ETV najdeme pouze v jednom ročníku, s časovou dotací jedné vyučovací hodiny týdně. Z toho usuzuji, že škola výuku ETV testuje nebo nemá možnost výuku zapojit napříč ročníky.

Na několika školách najdeme předměty ETV podobné. Konkrétně ZŠ Komenského Náchod vyučuje předmět Výchova etická, k občanství a ke zdraví od 6. do 9. ročníku s časovou dotací dvě vyučovací hodiny týdně. ZŠ Krčín spojuje tyto výchovy v předmětu Výchova mezilidských vztahů a v minulosti získala bronzové ocenění Etická škola. Na ZŠ v Rokytnici najdeme předmět Společenská výchova, který se vyučuje ve 4. a 5. ročníku, vždy jednu vyučovací hodinu týdně. Z definice tohoto předmětu vyplývá, že se v podstatě jedná o ETV a důraz je kladen především na komunikaci a respekt mezi lidmi. V Rychnově mají žáci možnost zvolit si ETV jako volitelný předmět v rámci seminářů v 9. ročníku.

Na ZŠ České Meziříčí najdeme témata ETV průřezově, škola se snaží předměty propojovat a v ŠVP najdeme přehledně uvedené všechny souvislosti. I na ZŠ Deštné v Orlických horách najdeme témata ETV průřezově, ale není jim věnováno tolik pozornosti jako v Českém Meziříčí.

Na většině škol se žáci dotýkají především témat environmentální a multikulturní výchovy v rámci předmětů prvouka, přírodopis a vlastivěda. Na pár z nich pak najdeme tato témata i v rámci výtvarné výchovy. Vzácně pak narazíme na vyučovací předmět psychohygiena. V případě ZŠ Plotiště se doporučené výstupy ETV téměř shodují s preventivním programem školy.

Ostatní školy mají v ŠVP vymezená zaměření. ZŠ Ostrov v Jaroměři uvádí, že se snaží o prosazování etických hodnot a klade důraz na porozumění v rámci celého vyučovacího procesu. ZŠ Pulická v Dobrušce se naopak zaměřuje na informatiku, výpočetní techniku, cizí jazyky a sport a témata ETV ve výuce moc nenajdeme. ZŠ Solnice se zaměřuje na environmentální a výtvarnou výchovu a ZŠ Voděradý na ochranu zvířat a přírody. Na těchto školách najdeme mezi průřezovými tématy především multikulturní a environmentální výchovu.

Na pár školách se přes problém s časovými dotacemi našel prostor pro předměty jako Pěstitelské práce, Pracovní činnosti, Výchova k volbě povolání nebo Využití digitálních technologií. Což chápu jako výsledek požadavků dnešní doby a kladu si otázku, jak relevantní je používání nedostatku času jako důvodu k nezařazení ETV do vyučovacího plánu, pokud se na tyto předměty čas našel.

3. Názory ředitelů škol

3.1 Důvod a cíl dotazníkového šetření

Mojí motivací bylo zjistit jaká je situace v mém okolí a zda bych případně našla v budoucnu uplatnění. Dále mě zajímaly především osobní názory ředitelů škol, míra jejich zájmu o ETV a také míra informovanosti, jelikož jak již bylo zmíněno výše, ne každý má pojem o tom, co ETV obsahuje.

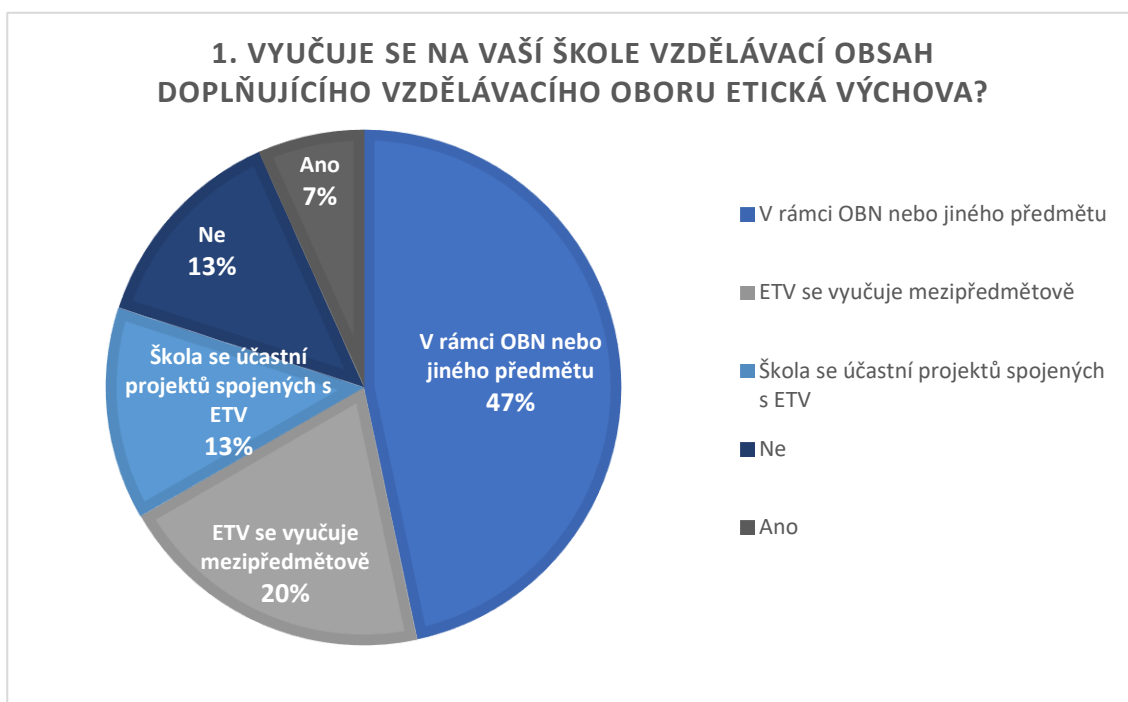
3.2 Průběh dotazníkového šetření

Šetření probíhalo formou online dotazníku, vytvořeného na webové stránce Survio, který byl emailem rozeslán ředitelům vybraných ZŠ. Online dotazník byl zvolen především z důvodu šetření času ředitelů. Dotazník se skládal z celkem jedenácti otázek. Většina otázek byla uzavřená – tedy bylo na výběr z několika možností. Na konci dotazníku ředitelé dostali prostor k vyjádření vlastního názoru a myšlenek v rámci otevřených otázek.

Dotazník byl nejdříve rozeslán deseti ředitelům v nejbližším okolí, když ani v druhém kole nepřišla více než polovina odpovědí, byl výzkumný vzorek rozšířen, pro relevantnější výsledky výzkumu. Po opakovaném kontaktování bylo od celkem 28 respondentů získáno 15 odpovědí. Nízkou návratnost odpovědí připisuji především časovému vytížení ředitelů, kdy dotazník pravděpodobně nebyl prioritou. Druhým důvodem nízké návratnosti mohlo být jednoduše zahlcení emailových schránek, kdy mohl být mail snadno přehlédnut. Pár respondentů dotazník otevřelo, ale nedokončilo. Domnívám se, že téma ETV není tématem, které by bylo ředitelům blízké, proto se mohli rozhodnout dotazník nevyplnit. Pouze jeden z ředitelů si našel čas odpovědět na mail a potvrdit vyplnění, čímž se mimo jiné vysvobodil z opakovaného kontaktování. Celkem mě překvapil styl odpovědí na otevřené otázky, které jsem čekala obsáhlejší a ucelenější. Jednalo se především o dvouslovné výroky, které nebyly nijak vysvětleny. Celkový počet respondentů, se kterým kalkulujeme v této části výzkumu je tedy 15.

3.3 Vyhodnocení odpovědí

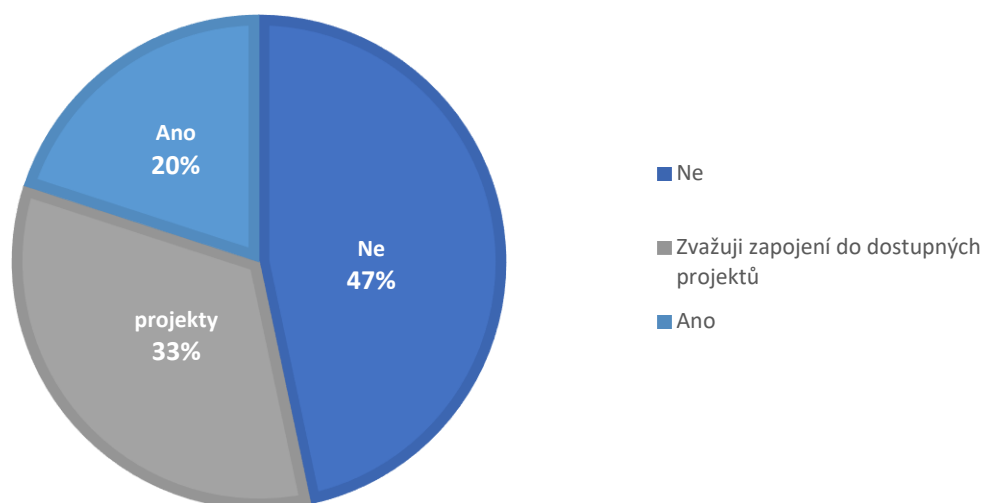
Odpovědi mi pomohl vyhodnotit dotazník, poté jsem prošla odpovědi a vytvořila procentuální grafy. Z odpovědí na otevřené otázky jsem vytvořila kategorie a sjednotila do nich odpovědi tak, aby se dali také znázornit v grafech. Plné znění všech odpovědí na otevřené otázky je uvedeno v příloze na konci práce (str. 52). Odpovědi zapsané v grafech jsou místy zjednodušeny pro zpřehlednění a případně dopsány přímo do grafu.

Z odpovědí na první otázku vyplývá, že jedenáct škol z patnácti nějakým způsobem zapojuje ETV do výuky. Další dvě školy se potom účastní dostupných projektů. To je mnohem větší zapojení témat ETV, než byl můj předpoklad. Ve výzkumném vzorku patnácti respondentů se setkáváme pouze se dvěma školami, které o ETV nejeví žádný zájem. Což vyvrací první předpoklad týkající se zájmu škol o ETV.

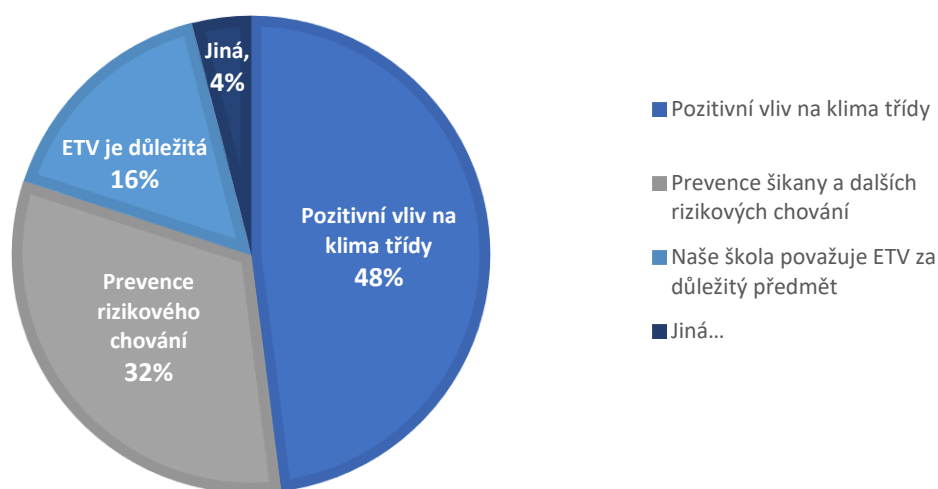
47 % tvoří školy, které vyučují témata ETV v rámci předmětu občanská výchova nebo předmětu jí podobnému, což se dalo předpokládat. Vysvětluji si to tím, že se o ETV dnes již mluví, ale zároveň stále není dostatečná informovanost v oblasti smyslu ETV a rozdílnosti ETV a občanské výchovy.

2. ZVAŽUJETE ZAŘAZENÍ VÝUKY ETICKÉ VÝCHOVY DO VZDĚLÁVÁNÍ NA VAŠÍ ŠKOLE?

V otázce číslo 2 vidíme, že pouze 20 % zvažuje zařazení předmětu ETV do vzdělávání, zatímco téměř 50 % ředitelů je pevně rozhodnutých ETV nezařazovat. Vidíme, že procento ředitelů nezvažujících zavedení samostatné ETV koreluje s procentem škol, na kterých je ETV vyučována v rámci jiného předmětu. Z těchto údajů usuzuji, že možnost napasovat ETV do Občanské výchovy je pro většinu dostačující a nevidí pak důvod ani smysl ETV jako samostatného předmětu. Což opět připisují nízké informovanosti ohledně rozdílů náplně obou předmětů.

3. JAKÉ JSOU DŮVODY ZAŘAZENÍ OBSAHU PŘEDMĚTU ETICKÁ VÝCHOVA DO VZDĚLÁVÁNÍ NA VAŠÍ ŠKOLE

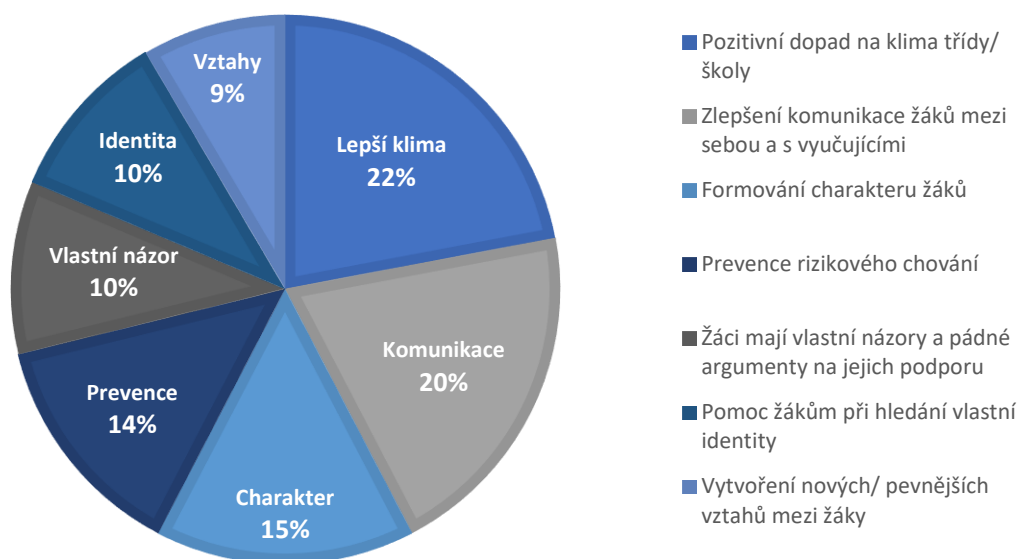

Třetí otázka ukazuje, že největší hodnotou a tím pádem i motivací k zavedení ETV je pozitivní vliv na třídní klima, který jak již bylo napsáno, ETV na školách, kde se vyučuje, prokazatelně má. Druhým důvodem k zařazení ETV do základního vzdělání je pak prevence rizikového chování žáků což s pozitivním klimatem souvisí a dalo by se tak říci, že prospěšnost ETV spočívá hlavně v jejím vlivu na vztahy mezi spolužáky, který je díky evaluacím a průzkumům v minulosti nepopiratelný.

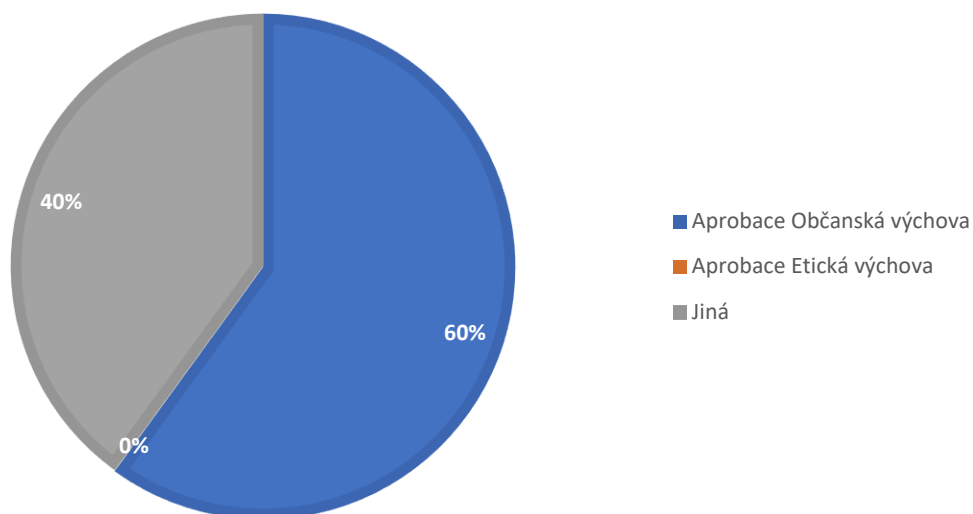
Otázka č. 4 zjišťovala z jakého důvodu respondenti ETV zařadit nechtějí. Předpokládalo se, že především pro nízkou časovou dotaci, která však byla až druhým důvodem. Jako hlavní důvod zde byl uveden nedostatek aprobovaných vyučujících či vyučujících, kteří by si předmět ETV vzali na starost. Tento výsledek může být dobrou zprávou pro všechny absolventy s aprobací ETV. V praxi jsem se však na školách setkala se sdělením, že pro mě, jako pedagoga s touto aprobací uplatnění nevidí. Absolvent ETV tedy musí mít vystudovanou druhou aprobaci, která mu zajistí pozici v pedagogickém týmu, některé ze škol. Poté může začít na své škole prosazovat zavedení výuky ETV. Nikdo z respondentů neviděl problém ve známkování v rámci ETV, což bylo pro mě překvapujícím zjištěním.

5. JAKÝ JE NEJVĚTŠÍ PŘÍNOS VÝUKY TÉMAT ETICKÉ VÝCHOVY?

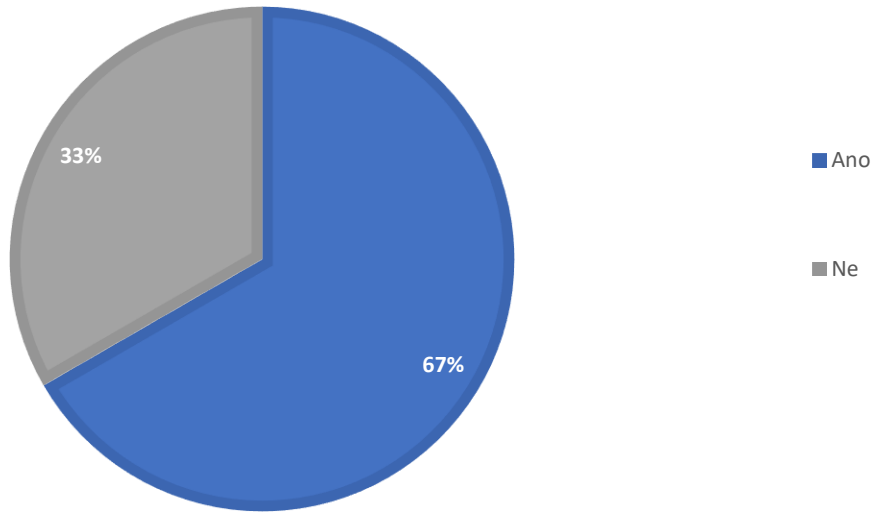
Otázka č. 5 se zabývala největším přínosem ETV na školách. Tato otázka je podobná otázce č. 3, která zjišťovala zásadní motivaci k zařazení ETV. Tato otázka byla zařazena především pro ředitele škol, na kterých již ETV probíhá. Osobně jsem předpokládala, že nejdůležitějším faktorem bude prevence rizikového chování, jelikož to pokládám za problém s nejfatálnějším dopadem na život žáků. Nejčastější odpovědí, ale byl pozitivní dopad na klima třídy a těsně za ním zlepšení komunikace, což nakonec ostatně také funguje jako prevence rizikového chování, ke kterému díky dobrému klimatu a komunikaci nemusí vůbec docházet. Fakt, že si 20 % respondentů uvědomuje vliv ETV na zlepšení komunikace mezi žáky mi přijde velmi pozitivní. Vzhledem k tomu jak časté jsou problémy v kolektivu na ZŠ a jak obtížné může být právě komunikovat s žáky v období puberty se mi tato fakta zdají jako velmi důležitá pro obhajobu a propagaci ETV.

6. JAKOU KVALIFIKACI MÁ VYUČUJÍCÍ ETICKÉ VÝCHOVY NA VAŠÍ ŠKOLE?

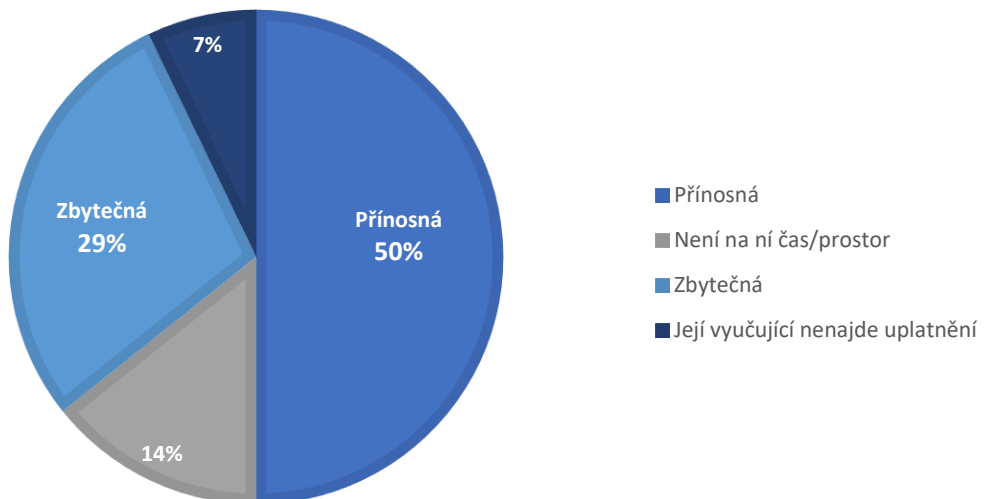
V šesté otázce zjišťujeme, že žádný ze zúčastněných ředitelů na své škole nedisponuje vyučujícím s aprobací ETV. Předpokládám, že devět z patnácti učitelů s aprobací občanská výchova vyučuje témata ETV právě v rámci občanské výchovy. Číselné údaje v této odpovědi jsou matoucí, jelikož jak jsme zjistili v první otázce, ETV se vyučuje pouze na jedné z patnácti škol a další tři školy zařazení zvažují a zde bylo odpovídáno jako by se ETV vyučovala na všech patnácti školách přesto, že se otázka dala přeskočit v případě, že na škole výuka ETV neprobíhá, respondenti tedy pravděpodobně za výuku ETV považovali i tu v rámci občanské výchovy. Za zajímavé zjištění považuji to, že vyučující témat ETV nemají žádnou jinou aprobaci než občanskou výchovu, ale opět je to v těchto případech tím, že se témata ETV se vyučují nejčastěji v rámci občanské výchovy.

7. VÍTE, ŽE SE DÁ NA UNIVERZITĚ HRADEC KRÁLOVÉ STUDOVAT APROBACE ETICKÁ VÝCHOVA?

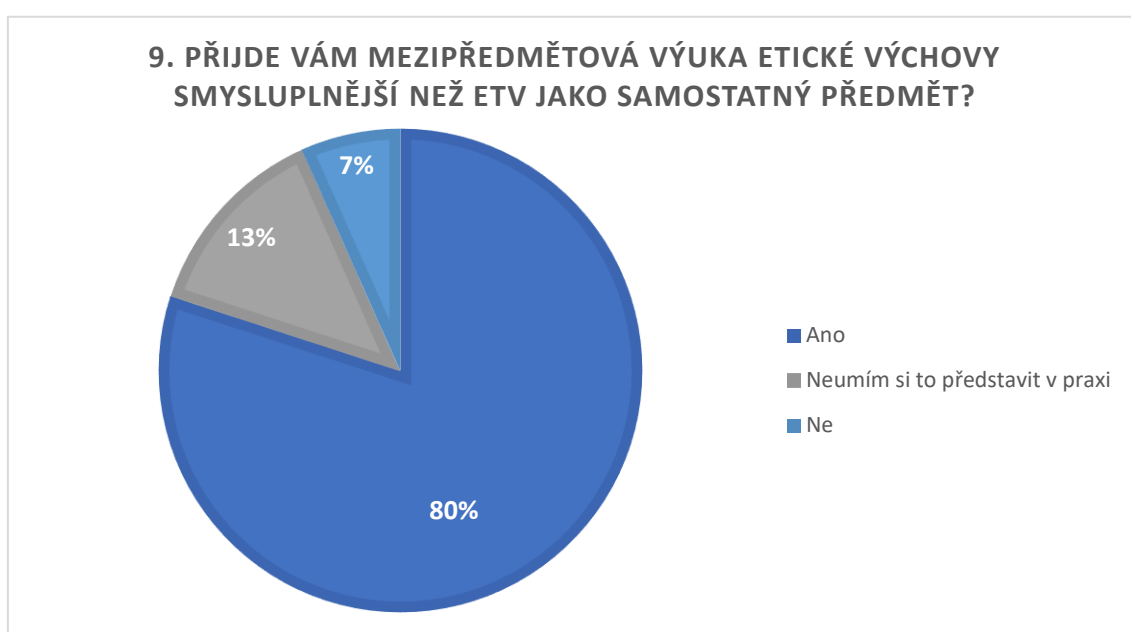

Sedmá otázka byla kladena především z osobní zvědavosti. V otázce č. 4 byl uveden, nedostatek vyučujících ETV jako hlavní důvod nezařazení ETV do vyučovacího plánu. V otázce č. 6 poté můžeme vidět, že na žádné ze zúčastněných ZŠ nenajdeme aprobovaného vyučujícího ETV, můj, jak můžeme vidět mylný, předpoklad byl, že větší počet respondentů o možnosti studia aprobace ETV na Univerzitě Hradec Králové vědět nebude. Předpokládám, že vědomí o existenci aprobace je šířeno především studenty, kteří si na daných školách plní praxe.

8. JAKÝ JE VÁŠ OSOBNÍ NÁZOR NA VYUČOVACÍ PŘEDMĚT ETICKÁ VÝCHOVA

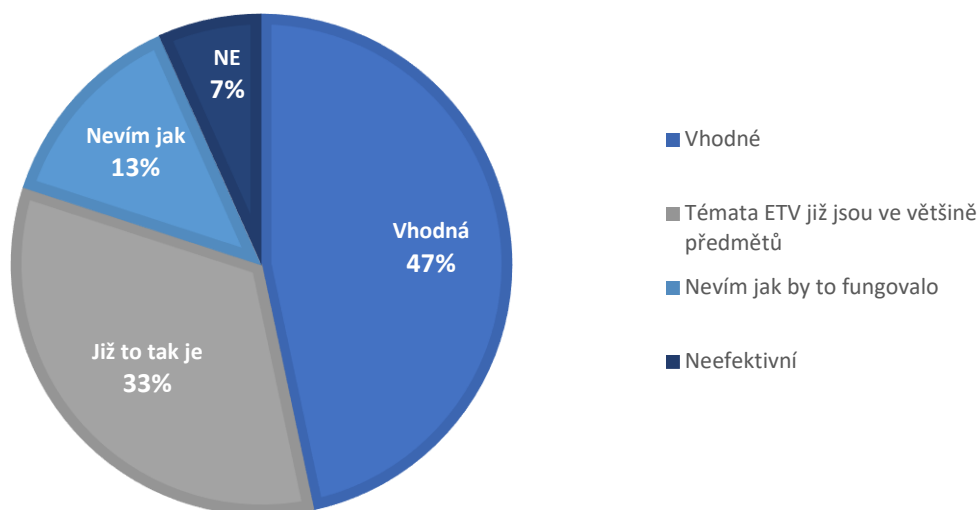
Jelikož se u otázky č. 8 jednalo o otevřenou otázku, byly vytvořeny kategorie, do kterých byly jednotlivé odpovědi roztrženy. Z odpovědí vyplynulo, že největším nepřítelem zavedení ETV, krom nezájmu učitelů, je již zmiňovaná časová dotace na jednotlivé předměty. Již nyní jsou žáci i školy plně zatíženy výukou naukových předmětů a pro další jednoduše není místo. Jak ale můžeme vidět, 50 % respondentů ETV považuje za přínosnou a důležitou, což je dle mého názoru důležitá informace. Ve vztahu k tomuto si kladu otázku, jak je možné, že se navyšují časové dotace například na hodiny informačních technologií. Opravdu na tom bude společnost lépe pokud bude školství produkovat lidi s vyšší znalostí IT a pokulhávající morálkou?

V průběhu studia jsem se setkala s názorem, že samostatná výuka ETV je již přežitkem a měla by se na školách vyučovat v rámci každého z předmětů, tedy mezipředmětově. Tento názor mě vedl k zakomponování 9. a 10. otázky.

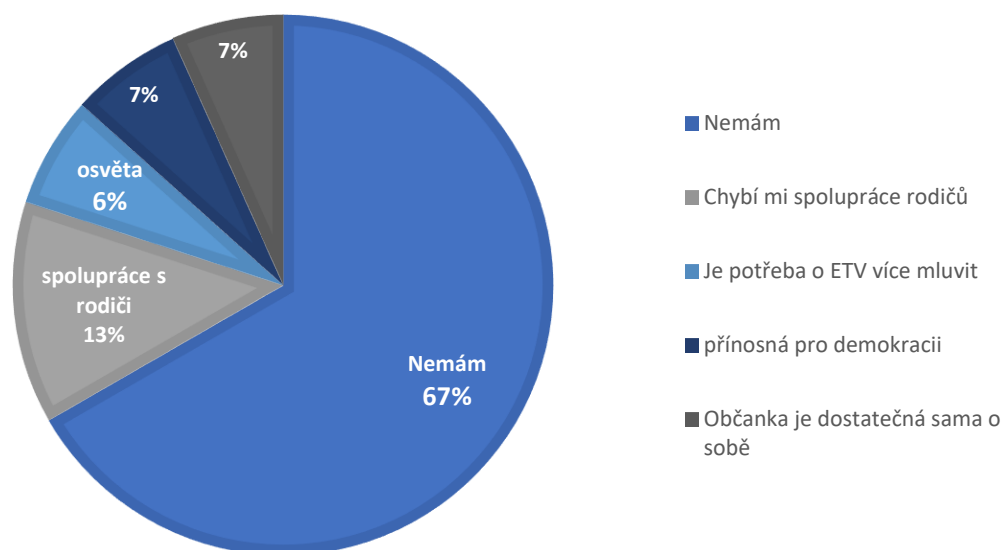
80 % respondentů s tímto názorem souhlasí a pouze jeden vyjádřil svůj nesouhlas. Zbytek respondentů si kladl otázku, jak by taková výuka v praxi vypadala. Klást si tuto otázku se mi zdá logické, protože by muselo být jasně vymezeno, která témata se kam zařadí a poté pro ně najít v daných předmětech místo. Umím si také představit, že většina vyučujících ostatních předmětů, by nesouhlasila s obměnou svého vyučovacího programu, který mají zaběhnutý i když by to mnohdy bylo ku prospěchu.

10. CO SI MYSLÍTE O MEZIPŘEDMĚTOVÉ VÝUCE ETICKÉ VÝCHOVY

Zde se opět najdeme kategorizované odpovědi, pro možnost grafového znázornění. Téměř polovině respondentů se mezipředmětová výuka ETV zdá jako vhodná možnost. Spousta respondentů se domnívala, že témata ETV jsou již v ostatních předmětech obsaženy a mezipředmětová výuka tedy probíhá, například i tím, že si vyučující s dětmi během výuky povídá. Tato odpověď upozorňuje mimo jiné na to, že ETV se často bere jako pouhé povídání s dětmi. Jenom dva respondenti považují mezipředmětovou výuku za neefektivní – jeden z důvodu nedostatku prostoru věnovanému ETV při této formě. Což se shoduje s názorem na fóru etickavychova.cz. a osobně se k němu také přikláním. Druhý respondent považuje ETV celkově za zbytečnou, pokud probíhá výuka občanské výchovy. Tato odpověď opět přináší otázku: Jaká je informovanost vyučujících o obsahu obou vyučovacích předmětů a rozdílu mezi nimi?

11. PROSTOR PRO DALŠÍ MYŠLENKY A PŘIPOMÍNKY K ETV

Poslední otázka sloužila jako prostor k vyjádření případných připomínek a dalších myšlenek v rámci tématu. První dvě odpovědi se týkali problému výchovy v rodinách, která je mnohdy jiná, než si ji představujeme a jiná, než by možná bylo potřeba. Respondenti měli pocit, že výuka ETV je zbytečná, protože chybí podíl rodin na výchově žáků. Mnoho vyučujících nevidí v ETV smysl, protože přesto, že se dítě ve škole učí o morálních zásadách v jeho rodině pak není kladen důraz ani na pozdrav či poděkování, čímž je snaha vyučujících údajně sabotována. Právě proto však vidím zařazení ETV jako skvělou alternativu zdrojů pro tyto i ostatní žáky. Je jasné, že ve spoustě rodin se rodiče s dětmi běžně nebaví o tématech jako finanční gramotnost, sex, kritické myšlení a další... Zdá se tedy zvláštní ETV odmítat s tím, že nenahradí výchovu v rodině, což je bezpochyby pravda, ale může žákům pomoci nepříznivou rodinou situaci lépe uchopit, trochu ji vybalancovat a směřovat je správným směrem.

„Mělo by se o ní více mluvit“ je jedním z názorů kvůli kterému vzniká i tato práce. Přesto, že ETV už nějakou dobu existuje a na mnoha školách její výuka úspěšně probíhá, se stále najdou lidé, kteří netuší, o co se jedná, co ETV jako předmět obsahuje a mnohdy, že vůbec existuje. Jeden z ředitelů ve své odpovědi dokazuje nejasnost v tom, co vše je tématem ETV, ale také doporučuje namísto ETV zvážit studium občanské výchovy. Doporučení studia občanské výchovy mi přijde poněkud úsměvné v kontextu toho, že je doporučováno někomu na konci bakalářského studia. Nejsem si jistá, zda se tedy nejedná

o vtip. Každopádně mě tato i ostatní odpovědi tohoto respondenta utvrzují v tom, že zařazení ETV smysl dává.

4. Shrnutí, reflexe a diskuse

Z šetření vyplynulo, že přesto, že se ETV samostatně vyučuje pouze na dvou ZŠ z celkového počtu škol, zájem o tento předmět i povědomí o jeho důležitosti mezi řediteli je. Osobně jsem očekávala menší zájem o ETV a větší odpor. V tomto ohledu mě výsledky dotazníku mile překvapily. Většina respondentů se zdá být názoru, že ETV může být přínosem a snaží se alespoň o částečné zapojení některých témat. Což neguje předpokládaný negativní přístup k ETV. Za největší přínos ETV nebyla označena prevence rizikového chování, ale zásadní se respondentům zdál pozitivní vliv na třídní klima. Je pravda, že pokud je ve třídě pozitivní klima a zlepšující se komunikace mezi žáky je to samo o sobě jistou prevencí. Jako největší problém se ukázali časové dotace což potvrdilo můj předpoklad. V návaznosti na nízké časové dotace z dotazníkového šetření dále vychází, že větší smysl dává respondentům mezipředmětové zapojení ETV.

Jak dotazníkové šetření, tak analýza ŠVP potvrdily předpoklad, že samostatná výuka ETV, bude v malých městech a vesnicích v okolí Dobrušky chybět. Předpokládaná nízká informovanost o obsahu a významu ETV se též potvrdila v rámci několika odpovědí, kde byla vyzdvihována výchova k občanství a její dostatečnost pro morální rozvoj žáků.

Dotazníkové šetření splnilo svou úlohu v mapování situace na ZŠ v okolí Dobrušky a poskytlo základní přehled o možnostech pro budoucí uplatnění v oboru a názorech, se kterými se na zkoumaných školách můžeme setkat. Potvrdily se tři z pěti předpokladů a práce poskytuje materiál k dalšímu zamýšlení. Dotazníkové šetření může sloužit jako základ pro další rozšiřující výzkum, který mi mohl tematiky prozkoumat více do hloubky, případně se zaměřit na užší téma, například zmiňovanou znalost obsahu ETV. Práce by se dala rozvinout i hledáním odpovědí na otázky, které během psaní vyvstaly, ale v rámci této práce nebyl prostor provést další šetření a výzkumy k jejich zodpovězení.

IV. Závěr

Bakalářská práce ve výsledné podobě splnila cíle, vytyčené v jejím úvodu. Byly přiblíženy pojmy pojící se s ETV, bez jejichž znalosti by se s tématem nedalo pracovat. V návaznosti na vysvětlení pojmů bylo vymezeno, co pod ETV spadá, tedy vypsána konkrétní témata a předměty výchovy. V rámci přiblížení ETV byly zmíněny významné osobnosti minulé i současné, se kterými se setká každý, kdo se o ETV bude zajímat. V práci byl stručně osvětlen a vymezen rozdíl mezi ETV a výchovou k občanství, na který je důležité se zaměřit, jelikož je to právě rozdíl mezi těmito předměty, co sehrává zásadní roli při zvažování výuky samostatné ETV. Práce mapovala také vývoj ETV v průběhu let a přiblížila její současný stav, kterým se dále zabývá i v praktické části při analýze ŠVP.

Analýza ŠVP ukazuje, jak je k tématům ETV na jednotlivých ZŠ přístupováno a přibližuje aktuální stav ETV v okolí města Dobrušky. Dotazníkové šetření přibližuje, mimo obecných informací, jako zdali výuka ETV na dané škole probíhá, nebo je v plánu ji zařadit, také názory ředitelů vybraných ZŠ na výuku ETV a způsoby její výuky. Z názorů respondentů vidíme, že se v okolí Dobrušky najde plná škála názorů, od ředitelů pro ETV nadšených a obdivujících její dopady až po ředitele výrazně se proti ní vymezující a zastávající názor, že výchova k občanství je dostačujícím předmětem k výchově charakteru žáků.

Přesto, že jsem ohledně výběru tématu práce byla původně skeptická, bylo pro mě nakonec zajímavé i přínosné. Nejzajímavější pro mě osobně bylo přečíst si názory žáků, na které jsem narazila v brožuře *Informace pro zařazení etické výchovy do školních vzdělávacích programů* a z nichž několik zmiňuji v kapitole *Obhajoba etické výchovy*. Přínosem bylo bezesporu seznámení s osobními názory ředitelů, které byly v zásadě pozitivní i přesto, že ETV není mezi předměty, které se na daných školách vyučují.

Přínos práce vidím především ve zmapování situace a možností v okolí Dobrušky a také v již zmiňovaném seznámení s osobními názory zúčastněných ředitelů. Práce také potvrdila, že spousta ředitelů nemá k ETV dostatečné informace a netuší co pod výuku ETV spadá. Práce tak může sloužit jako motivace k další osvětě. Na práci by se dalo navázat šetřením zahrnujícím osobní setkání s vybranými řediteli a vedením rozhovorů na téma výuky ETV. Dále by se dalo navázat prozkoumáním škol v dalších oblastech a porovnáním zjištěných výsledků napříč Královéhradeckým krajem.

V. Zdroje

1. Knižní zdroje

1. ČAPEK, R. a kol. *Dialogy o výchově*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. 146 s. ISBN 80-7041-931-8
2. GENČÚROVÁ, Gabriela (2018). *Etická výchova a jej miesto v systéme školstva na Slovensku a v Čechách po roku 1993*. Hradec Králové: GAUDEAMUS-Nakladatelství UHK. ISBN 978-80-7435-720-6.
3. KRAUSOVÁ, Lucie, ŠRAJER, Jindřich(2015). *Koncept Etické výchovy v ČR a jeho možné inspirace v konceptu Philipa Cama. Caritas et veritas*, roč. 2015, č. 2, s.170-185.ISSN 1805-0948
4. MUCHOVÁ, Ludmila, 2015. *Morální výchova v nemorální společnosti?: pokus o praktickou filosofii*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. Moderní myšlení. ISBN 978-80-7325-386-8.
5. SVOBODOVÁ, Z. *Etická výchova jako cesta z omezené každodennosti*. In: *K etické výchově*. SVOBODÁ, Z. MUCHOVÁ, L. KOHOUT, L. PALOUŠ, R. Nakladatelství Milada Karez. Praha, 2011 ISBN 978-80-905117-0-5
6. VACEK,P. *Morální vývoj v psychologických a pedagogických souvislostech*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2000. ISBN 80-7041-148-1
7. VACEK, Pavel. *Psychologie morálky a výchova charakteru žáků*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. Recenzované monografie. ISBN 9788074352577
8. VAJDA, Ján. *Úvod do etiky*. Nitra: Enigma publishing, 2010. ISBN 80-89132-12-X.
9. WEISS, P. a kol. *Etické otázky v psychologii*. Praha: Portál, 2011. 352 s. ISBN 978-80-7367-845-6

2. Elektronické zdroje

1. BULUŠKOVÁ, Pavlína. *Výchova kmravnosti dle Jana Amose Komenského vsoučasné etické výchově na 1. stupni*. [Diplomová práce]. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 62s.
2. *Etická výchova: Portál pro etickou výchovu ve školách v ČR* [online]. Etická výchova OPS [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz>
3. Etický kodex UHK. Univerzita Hradec Králové [online]. Hradec Králové: UHK, 2023, 2023 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.uhk.cz/cs/univerzita-hradec-kralove/uhk/o-univerzite/eticky-kodex>
4. Kdo jsme: příběh etické výchovy. *Etická výchova* [online]. Etická výchova OPS., 2023 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <http://evops.cz/kdo-jsme/>
5. KOPOVÁ, Tereza. *Etická výchova jako součást Výchovy k občanství na základních školách*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 69 s. Diplomová práce.
6. Národní institut pro další vzdělávání: Etická výchova. *Národní pedagogický institut: České Republiky* [online]. NIDV, 2019 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.nidv.cz/eticka-vychova>
7. RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha, 2013, 2021 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/ucebni-dokumenty>
8. VANĚK, David. *Rozvoj prosociálního chování u žáků II. stupně základní školy v kontextu Etické výchovy*. Brno, 2011. Disertační práce. Masarykova Univerzita. Vedoucí práce Prof. PhDr. Vladimír Smékal, CSc.
9. Vize etické výchovy. *Etická výchova: portál pro etickou výchovu na školách v ČR* [online]. 2023 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz/vize-eticke-vychovy/>
10. Vznik doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova. *Etická výchova: portál pro etickou výchovu na školách v ČR* [online]. 2023 [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <http://www.etickavychova.cz/historie-predmetu-etv/>

3. Ústní sdělení

1. BRICHOVÁ H. *Prosociální výchova*, Přednáška pro 2. ročník magisterského studia Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – Etická výchova. Hradec Králové: PDF UHK, 2020
2. LISNEROVÁ R. *Didaktická propedeutika etické výchovy*, Přednáška pro 3. ročník bakalářského studia Etická výchova se zaměřením na vzdělávání. Hradec Králové: PDF UHK, 2022
3. NOVÁK L. *Soudobé etické teorie 1*, Přednáška pro 2. ročník magisterského studia Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – Etický výchova. Hradec Králové: PDF UHK, 2020
4. VACEK P. *Psychologie morálky*, Přednáška pro 1. ročník magisterského studia Učitelství pro 2. stupeň ZŠ – Etická výchova. Hradec Králové: PDF UHK, 2019

VI. Přílohy

1. Seznam příloh

- Seznam použitých zkratk
- Seznam vybraných škol
- Dotazník
 - Konkrétní odpovědi na otevřené otázky
- Odkazy

2. Seznam použitých zkratk

ETV – Etická výchova

ŠVP – Školní vzdělávací program

ZŠ – Základní škola

3. Seznam vybraných škol

1. ZŠ Černilov – Masarykova jubilejní základní škola a mateřská škola, Černilov, Mgr. et Mgr. David Kubíček - reditel@zscernilov.cz

Stránky školy: <https://www.zscernilov.cz/>

ŠVP dostupné na: <https://www.zscernilov.cz/organizationonedocuments/filtr/24>

2. ZŠ České Meziříčí, okres Rychnov nad Kněžnou, Ing. Petr Hrnčír - hrncir@zscm.cz – stránky školy: <https://www.zscm.cz/>

ŠVP dostupné na: <https://www.zscm.cz/uredni-deska?action=detail&id=6>

3. ZŠ Deštné v Orlických horách, Mgr. Hana Brychtová - brychtova@zsdestne.cz

Stránky školy: <https://www.zsdestne.cz/>

ŠVP dostupné na: <https://www.zsdestne.cz/o-skole/zakladni-informace-a-dokumenty-skoly/>

Dobruška:

4. ZŠ Františka Kupky, Dobruška, Mgr. Bačíková Alena - alena.bacikova@zsdobruska.cz – Stránky školy: <https://www.zsdobruska.cz/>

5. ZŠ Dobruška – Pulická, okres Rychnov nad Kněžnou, Mgr. Michaela Petráčková - zsred@dobruska.cz – Stránky školy: <https://zspulicka.cz/>

ŠVP dostupné na: <https://zspulicka.cz/index.php/svp/>

Hradec Králové:

6. ZŠ Plotiště – Masarykova základní škola a mateřská škola– Hradec Králové, PaedDr. Ilona Hojná - reditelka@zsplotiste.cz

– Stránky školy: <https://www.zsplotiste.cz/>

ŠVP dostupné na: <https://www.zsplotiste.cz/zakladni-skola/dokumenty/>

7. ZŠ Pouchov-Hradec Králové, Mgr. Jiří Otčenášek - otcenasek@zspouchov.cz

- Stránky školy: <https://www.zspouchov.cz/>

ŠVP dostupné na: <https://www.zspouchov.cz/Dokumenty-a-tiskopisy>

8. ZŠ Třída SNP – Hradec Králové, Mgr. Vladimír Bartoš - skola@zssnp.cz

- Stránky školy: <https://www.zssnp.cz/>

ŠVP dostupné na: <https://www.zssnp.cz/skola/zakladni-dokumenty-skoly/skolni-vzdelavaci-program>

Jaroměř:

9. **ZŠ Jaroměř, Na Ostrově 4**, okres Náchod, Mgr. David Horký –
zsostrov@zsostrov.cz / david.horky@zsostrov.cz

- Stránky školy: <https://www.zsostrov.cz/>

ŠVP dostupné na: <https://www.zsostrov.cz/informace/nas-ostruvek/skolni-vzdelavaci-program/>

10. **ZŠ Boženy Němcové, Jaroměř**, Mgr. Josef Hovorka - zsbn@zsbn.cz

- Stránky školy: <https://zsbn.cz/>

ŠVP dostupné na: https://zsbn.cz/wp-content/uploads/2019/07/VP_2018.pdf

11. **ZŠ Jaroměř – Josefov**, Mgr. Lukáš Zvěřina - josefovka.zs@tiscali.cz

lukas.zverina@zsjosefov.cz – Stránky školy: <https://www.zsjosefov.cz/>

12. **ZŠ Javornice**, Mgr. Miroslava Reinberg Dvořáková - zsj.reditelka@seznam.cz

- Stránky školy: <https://www.zsjavornice.cz/>

Náchod:

13. **ZŠ Náchod, Staré město**, Mgr. J. Hejk - hejk@zs-nachod.cz /
zs.staremesto@tiscali.cz

- Stránky školy: <https://www.zs-nachod.cz/>

ŠVP dostupné na: <https://www.zs-nachod.cz/clanky/dokumenty-ke-stazeni/>

14. **ZŠ Náchod, Komenského**, Mgr. František Majer - majer@na-zskom.cz

- Stránky školy: <https://www.komenskehozsnachod.cz/>

ŠVP dostupné na: <https://www.komenskehozsnachod.cz/dokumenty-skoly/>

15. **ZŠ TGM, Náchod**, Mgr. Radka Lokvencová
radka.lokvencova@zstgmnachod.cz - Stránky školy: <https://zstgmnachod.cz/>

ŠVP dostupné ve škole v listinné podobě.

Nové Město nad Metují:

- **16. ZŠ Nové Město na Metují Komenského 15**, Mgr. Vladimír Milt -
Vladimir.Milt@zskom.cz - Stránky školy: <https://zskom.cz/>

- 17. **ZŠ Malecí**, okres Náchod, Mgr. Jaroslava Broumová reditelka@zsmaleci.cz
(info@zsmaleci.cz) – Stránky školy: <https://www.zsmaleci.cz/>
ŠVP dostupné na: <https://www.zsmaleci.cz/index.php/skola/ke-stazeni>
- 18. **ZŠ a MŠ Krčín**, Mgr. Jana Vitverová - vitverova@zskrcin.cz /
zskrcin@zskrcin.cz – etická škola – Stránky školy: <https://www.zsmskrcin.cz/>
ŠVP dostupné na: <https://www.zsmskrcin.cz/o-nas/zs-krcin/dokumenty/>
- 19. ZŠ Opatovice nad Labem**, okres Pardubice, Mgr. Hynek Kalhous -
hynek.kalhous@zsopatovice.cz – Stránky školy: <https://www.zsopatovice.cz/>
ŠVP dostupné na: <https://www.zsopatovice.cz/w/dokumenty/>
- 20. ZŠ Opočno**, okres Rychnov nad Kněžnou, Mgr. Eva Alexanderová -
reditelka@zsopocno.cz – Stránky školy: <https://zsopocno.cz/>
ŠVP dostupné na: <https://zsopocno.cz/skola/dokumenty-skoly/>
- 21. ZŠ Rokytnice v Orlických horách**, Mgr. Zdeněk Dušek -
reditel@zs.rokytnice.cz – Stránky školy: <https://zs.rokytnice.cz/>
ŠVP dostupné na: <https://zs.rokytnice.cz/dokumenty>
- 22. ZŠ Rychnov nad Kněžnou**, Mgr. R. Polívková - reditelka@zsrychnov.cz
- Stránky školy: <http://www.zsrychnov.cz/>
ŠVP dostupné na: http://www.zsrychnov.cz/aktuality/SVP_16.pdf
- 23. ZŠ Skuhrov nad Bělou**, Mgr. Oldřich Málek - o.malek@zsskuhrov.cz
- Stránky školy: <https://www.zsskuhrov.cz/>
ŠVP dostupné na: <https://www.zsskuhrov.cz/skolni-vzdelavaci-program>
- 24. ZŠ Smiřice**, okres Hradec Králové, Mgr. Roman Kopecký -
kopecky@zssmirice.cz – Stránky školy: <https://www.zs-smirice.cz/>
ŠVP dostupné na:
https://www.zssmirice.cz/public/galerie/Dokumenty/SVP/2016_SVP.pdf
- 25. ZŠ Solnice**, okres Rychnov nad Kněžnou, Mgr. Luboš Klapal -
reditelna@zssolnice.cz – Stránky školy: <https://www.zssolnice.cz/>
ŠVP dostupné na: <https://www.zssolnice.cz/wp-content/uploads/svp.pdf>

26. ZŠ Třebechovice pod Orebem, okres Hradec Králové, Mgr. Milada Franková
- frankova@zst.cz – Stránky školy: <https://www.zst.cz/>

ŠVP ke stažení na: <https://www.zst.cz/w/dokumenty/>

27. ZŠ Týniště nad Orlicí, Mgr. Marian Janko - marian.janko@zstyniste.cz

- Stránky školy: <http://www.zstyniste.cz/>

ŠVP info zde: <http://www.zstyniste.cz/cs/informace-o-skole/aktualne-ze-skoly/skolni-vzdelavaci-program-zs-tyniste-nad-orlici-platny-od-1-9-2021.html>

28. ZŠ a MŠ Voděrady, okres Rychnov nad Kněžnou, Mgr. Jiří Kalousek -
reditel@zsvoderady.cz – Stránky školy: <https://www.zsvoderady.cz/>

4. Dotazník

Etická výchova (ETV) na základních školách

1. Vyučujete ve vaší škole vzdělávací obsah doplňujícího vzdělávacího oboru Etická výchova? V jakých formách?

Vyberte jednu z možností:

- Ano
- Ne
- V rámci občanské výchovy nebo jiného předmětu
- ETV se u nás vyučuje mezipředmětově
- Naše škola se účastní/la projektů spojených s etickou výchovou

2. Zvažujete zařazení předmětu Etická výchova do vzdělávání na vaší škole?

Vyberte jednu z možností:

- Ano
- Ne
- Zvažujeme zapojení do projektu

3. Jaké jsou důvody zařazení obsahu etické výchovy do vzdělávání na vaší škole?

Vyberte jednu nebo více odpovědí:

- Prevence šikany a dalších rizikových forem chování
 - Pozitivní vliv na třídní/školní klima
 - Naše škola považuje ETV za celkově důležitý předmět
4. Jaké jsou důvody pro nezařazení obsahu etické výchovy do vzdělávání na vaší škole?

Vyberte jednu nebo více odpovědí:

- Malá časová dotace
- Mezi pedagogy není nikdo, kdo by mohl / chtěl ETV vyučovat
- V předmětu ETV je složité nasbírat počet známek a hodnotit žáka
- EV není pro naši školu prioritou

5. Jaký je dle vás největší přínos výuky témat/předmětu Etické výchovy?

Vyberte jednu nebo více odpovědí:

- Prevence rizikového chování – šikana, užívání návykových látek...
- Pozitivní dopad na klima třídy/školy
- Formování charakteru žáka
- Pomoc žákům při hledání vlastní identity
- Zlepšení komunikace žáků mezi sebou a s vyučujícími
- Vytvoření nových/ pevnějších vztahů jako důsledek lepšího seznámení v rámci ETV

- Žáci si formují vlastní názory založené na pádných argumentech
- Nevidím přínos

6. Jakou kvalifikaci má vyučující předmětu Etická výchova a podobných předmětů na vaší škole?

Vyberte jednu odpověď:

- Aprobace Etická výchova
- Aprobace Občanská výchova
- Jiná

7. Věděl/a jste, že se na Univerzitě Hradec Králové dá studovat aprobace Etická výchova?

Vyberte jednu odpověď:

- Ano
- Ne

8. Jaký je váš osobní názor na vyučovací předmět Etická výchova?

Rozepište se...

9. Přejde vám mezipředmětové zapojení etické výchovy smysluplnější než ETV jako samostatný předmět?

Vyberte jednu odpověď:

- Ano
- Ne
- Neumím si to představit v praxi

10. Napište svůj názor na mezipředmětovou výuku etické výchovy

11. Pokud máte další myšlenky či připomínky k tématu etické výchovy, budu ráda, když se o ně zde podělíte.

4.1 Konkrétní odpovědi z otevřených otázek

Otázka 8 – osobní názory na ETV:

v této době přínosné, ovšem tlačí nás hodně naukové předměty množstvím výstupů a obsahu

V současné době jsou učební plány a časová zatíženost žáků na tak vysoké úrovni, že je dle mého názoru výhodnější integrovat témata etické výchovy do již vyučovaných předmětů.

Vhodný doplňkový předmět k nějakému naukovému. Pokud má učitel aprobaci EV s dalším málo hodinově dotačním předmětem, je těžké ho/ji zaměstnat.

Velmi důležité

Už jsem ho napsal. Etická výchova jako samostatný vyučovací předmět je naprostá zbytečnost. Víím, o čem mluvím. Na UHK jsem studoval Výchovu k občanství a ano, měl jsem i semináře zaměřené přímo na EV. Takže to není jen něco, co bych „plácnul“, nýbrž to mám podložené z první ruky. Je mi líto, že Vám kolegyně kazím iluze, ale o EV skutečně není velký zájem a já naprosto chápu proč. Je to učivo, které se dá úplně v pohodě obsáhnout v ORv (a i na tento předmět je již dost malá časová dotace).

Přínos pro žáky i vyučující, respekt.

Při EV se dobře stmelují vztahy ve třídě.

předmět je přínosný, pokud jej vyučuje aprobovaný učitel. Daný předmět může mít velký význam na výchovu a vzdělávání v mezilidských vztazích a rozvoj komunikace.

prolíná se všemi předměty, zejména na 1. stupni, není potřeba předmět.

Pokud se občanská výchova učí zajímavě a třídní učitelé pracují pravidelně s žáky, není samostatný předmět bezpodmínečně nutný.

Nemám vyhraněný názor.

Je možné jej vyučovat v rámci občanské či rodinné výchovy, jinak by příliš narostl časový rozsah hodin.

Jako samostatný předmět bych ho nezařadila, určitě je součástí jiných předmětů z oblasti Člověk a společnost.

Je důležitá.

Dobrý.

Otázka 10 – názory na mezipředmětovou výuku:

Je to vhodné, nabízí se to.

Měla by se objevovat ve většině předmětů.

EV se vyučuje v každém předmětu. Už jenom tím, že si s dětmi povídáme, jak se mají chovat a pod.

EV by se měla vyučovat primárně v hodinách ORv. Ideální by bylo, kdyby se to bralo jako jedno z průřezových témat. Ovšem v nějakých předmětech EV nedává absolutně žádný smysl.

mezipředmětová výuka probíhá jen okrajově, protože není tolik času.

Možná schůdnější v rámci personálního obsazení výuky tohot předmětu.

Netuším, jak by to mohlo vypadat.

Používáme vlastně v průběhu celého vyučovacího procesu, velmi často v českém jazyce plné využití

Z mého pohledu je lepší zapojení těchto otázek do předmětů.

Zásady EV prolínají všemi oblastmi vzdělávání.

Probíhá neustále.

Považuji ji za vhodnou.

Dobré.

Otázka 11 – další připomínky:

Ne (10x)

Určitě je důležité v tomto směru spolupracovat i s rodinami žáků, protože od rodičů žáci přebírají většinu svých vzorců chování.

Obávám se, že tento předmět nemůže nahradit chybějící výchovu v rodinách.

Mělo by se o ní více mluvit.

Etická výchova napomáhá porozumět lépe demokracii a podpořit ji.

Ano, podle analogie, že EV by měl být samostatný předmět tu máme dále: multikulturní výchovu, environmentální výchovu, výchovu ke zdraví, sexuální výchovu...myslíte si, že na základní škole je tolik hodin, aby každé z těchto témat (ať již sebevíce důležité) mělo svůj vlastní vyučovací předmět? Nenene, lepší bude, když se všechno naučí jeden kompetentní učitel ORv a ten to pak dětem ve svých hodinách předá. Držím palce při bakalářce a zvažte studium občanky :-)

5. Odkazy

V této příloze uvádím důležité internetové odkazy k tématu ETV.

Adopce školy pro etickou výchovu <http://etikadoskol.cz/cs/>

Centrum pro rozvoj charakteru <https://www.cerc.cz/>

Etické fórum <https://www.etickeforum.cz/>

Etická výchova <http://www.etickavychova.cz/>

Etická a charakterová výchova <http://evops.cz/>

Mapa škol s oceněním Etická škola <http://eticka-skola.cz/ocenene-skoly/>

Národní pedagogický institut České republiky <https://www.nidv.cz/>

Kanál Práva dětí na křižovatce <https://www.youtube.com/@pravadetinakrizovatce1682>

Kanál Etická výchova o.p.s. <https://www.youtube.com/@etickavychova.o.p.s.9760>